

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ Ε

6 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1927

ΔΡΙΘ 33

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Υποβληθὲν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν καὶ τὴν Κοινοβουλευτικὴν ἐπιτροπὴν τοῦ Ὑπουργείου τῆς Γεωργίας παρὰ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Παροναξίας ὡς μέλους τοῦ Δ. Συμβουλίου τοῦ Γεν. Ἐκκλησ. Ταμείου.

Τεθέντος ὑπὸ τὴν κρίσιν ἡμῶν τοῦ ἀπὸ 5/16 Φεβρουαρίου 1926 Νομ. Διατάγματος, «περὶ τροποποιήσεως τοῦ Νόμου 2189(1922) περὶ ἐξαγορᾶς τῆς κυριότητος ἐμφυτευτικῶν κτημάτων...» λαμβάνω τὴν τιμὴν ὑπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ μέλους τοῦ Δ. Συμβουλίου τοῦ Γεν. Ἐκκλησ. Ταμείου, ὅπως ἐπιστήσω σοβριῶς τὴν προσοχὴν ἡμῶν ἐπὶ τῆς ἐξῆς σκανδαλώδους ὑποθέσεως:

Πρὸς τὸ δυτικὸν μέτωπον τῆς πόλεως Ἀθηνῶν κείνται περὶ τὰ 400 στρέμματα οἰκοπέδων τῆς Γερ. Μονῆς Πετράκη. Τὰ κτήματα ταῦτα ἐμισθοῦντο πρὸ ἀμνημονεύτων ἐτῶν κατὰ τὰ ἀνάκαθεν γνωστὰ αὐτῶν ὄρια πόλυτως ὡς ἀγροὶ καλλιεργήσιμοι. Νῦν ὅμως τὰ κτήματα ταῦτα εἶναι οἰκοπέδα, διότι ἄλλα μὲν ἐξ αὐτῶν εὐρίσκονται ἐντὸς τῆς ζώνης τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἐνθα κτίζονται διάφορα βιομηχανικὰ ἐργοστάσια, ἄλλα δὲ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀθηνῶν—Πειραιῶς καὶ πλησίον αὐτῆς.

Ἀπὸ εἰκοσαετίας μισθωτῆς τῶν κτημάτων τούτων φέρεται εἴτε ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως ὁ υἱὸς τοῦ ἀλλοτε φύλακος τῆς Μονῆς Κωνσταντίνου Νίκα ἢ Βελιώτου Γεωργίου, ὡς ἐμφαίνεται ἐν ἐπισήμοις ἐγγράφοις καὶ δικαστικαῖς ἀποφάσεσι.

Καὶ ἐνῶ μέχρι τοῦ 1922 ἐφέρετο ὡς μισθωτῆς τῶν ἄνω κτημάτων, αἰφνης ἐπαφελούμενος τῶν ὑπὸ τοῦ Κράτους ψηφισθέντων ἀγροτικῶν νόμων πρὸς προστασίαν τῶν ἀκτημόνων γεωργῶν καὶ πραγματικῶν ἐμφυτευτῶν καὶ καλλιεργητῶν τῆς γῆς ἠγειρεν ἀξιώσεις ἀπαλλοτριώσεως ὑπὲρ ἑαυτοῦ τῶν ὡς ἄνω 400 στρεμμάτων ὡς δῆθεν ἐμφυτευτικῶν, ἐνῶ οὔτε τὰ κτήματα ταῦτα, ὡς εἶναι παγκοίνως γνωστόν, ὑπῆρξαν ποτε ἐμφυτευτικά ἀτε μὴ ὑπάρχοντος ἐντὸς αὐτῶν οὔτε ἐνὸς κλήματος, οὔτ' ὁ Γ. Νίκας εἶναι γεωργὸς ἢ καλλιεργητῆς, ἀτε μὴ λαβὼν ποτε εἰς χειρὰς του τὸ ἄροτρον, ἢ τὴν ἀξίνην καὶ τὸ δρεπάνι. Τὸ ὅτι δὲ οὐδέποτε ὑπῆρξαν ἐμφυτευτικά τὰ ἄνω κτήματα, οὔτε ἐμφυτευτῆς ὁ Γ. Νίκας ἀποδεικνύεται ἐξ ἐπισήμων ἐγγράφων καὶ δικαστικῶν ἀποφάσεων εὐρισκο-

μένων εἰς τὴν σχετικὴν δικογραφίαν, ἧς ἐπιμελοῦνται οἱ κριτῆς Ὑπουργοὶ κ. κ. Α. Στρατηγόπουλος καὶ Φ. Βασιλείου καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Γ. Νίκας προέβη εἰς πόλυσιν μέρους τούτων, ὡς οἰκοπέδων.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι ὁ Γ. Νίκας κατὰ τὸ ἔτος 1923 ἐπέτυχεν τὴν ἐκδοσιν πρωτοδίκου δικαστικῆς ἀποφάσεως ὑπὲρ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἡ πρωτόδικος αὕτη ἀπόφασις ἐφεισβληθεῖσα ἐνώπιον τοῦ Ἐφετείου Ἀθηνῶν ἀνετράπη καὶ ἐξηφανίσθη. Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου ἰδίᾳ ἀρχεται τὸ σκάνδαλον.

Ἐνῶ ἀνέμενε τις εὐλόγως τὴν παῦσιν τῶν ἐνεργειῶν τοῦ περιέργου τούτου δῆθεν καλλιεργητοῦ καὶ ἐμφυτευτοῦ, πραγματικῶς δ' ἀέργου οἰκοπεδοφάγου, εὐρίσκειται παραδόξως πρὸ νέας ἐπιδρομῆς τούτου κατὰ τῆς κρατικῆς ταύτης περιουσίας, ἀξίας περίπου 80,000,000 δραχμῶν ὑπὸ τὴν εἰδεχθεστέραν αὐτῆς μορφήν. Ἐνήργησε δηλαδὴ τὴν φορὰν ταύτην ἐπιδρομὴν πραγματικὴν οὗτος καὶ ἡ ὀπισθεν τούτου κρυπτομένη συμμορία, διότι ἀσφαλῶς κρύπτονται καὶ ἄλλοι ὀπισθεν τούτου. Οὗτος, σχεδὸν ἀγράμματος, ἦτο τῶν ἀδυνάτων ἀδύνατον, ὥστε νὰ κατορθώσῃ νὰ πείσῃ ἐννέα μέλη τῆς Κυβερνήσεως, ἔστω καὶ Δικτατορικῆς νὰ ἐκδώσῃσι Ν. Διάταγμα, ὅπως καίτοι φαίνεται ἔχον γενικὸν χαρακτῆρα, εἶναι προσωπικὸν κατὰ τὰς πλείστας τῶν διατάξεων, ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἄνω κτήματα. Τὸ Ν. Διάταγμα τοῦτο εἶναι τὸ ὑπὸ τὴν κρίσιν ἡμῶν τῆς 6 Φεβρουαρίου 1927.

Κατὰ τὸ Διάταγμα τοῦτο δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν τὸ δεδικασμένον, ὅπερ δεδικασμένον ἐνιαυθὰ εἶναι ἡ εἰρημνὴ ἀπόφασις τοῦ Ἐφετείου Ἀθηνῶν, ὡς συστατικὸν στοιχεῖον, οὔτε τὰ συμβολαιογραφικὰ ἔγγραφα, οὔτε λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν τὸ τετραγωνικῶς ἀποδεικνυμένον γεγονός, καθ' ὃ ὁ Γ. Νίκας δὲν εἶναι ἐμφυτευτῆς ἢ καλλιεργητῆς καὶ ἀκτῆμων γεωργός, οὔτε τὰ ἄνω κτήματα ὑπῆρξαν ποτε ἐμφυτευτικά. Ἴδου δὲ τί λέγουν τὰ σ,ετικά ἄρθρα: Ἄρθρον 2... «ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἐμφυτεύσεως κατὰ τὰς περὶ ἐξαγορᾶς αὐτῆς διατάξεις δὲν περιλαμβάνεται ὡς συστατικὸν στοιχεῖον τὸ συμβολαιογραφικὸν ἔγγραφο, ἀρκούσης πρὸς κτήσιν τοῦ ἐμπραγμάτου τούτου δικαίωματος τῆς ἀσκήσεως τοῦ περιεχομένου τῆς ἐμφυτεύσεως ἐπὶ δεκαετίαν μεταξὺ παρόντων καὶ εἰκοσαετίαν μεταξὺ ἀπόντων...». Τὸ δὲ 5 ἄρθρον παραγο. 6 κελεύει καὶ ἐξαιρέσεις ἐν γένει ἀκινήτων τῆς ἐξαγορᾶς τῆς ψιλῆς κυριότητος ὡς προσλαβόντων καὶ ἄλλην πλὴν τῆς γεωργικῆς ἐκμεταλλεύσεως ιδιότητα, δὲν ἰσχύουσιν ἐπὶ ἀκινήτων εἰς Μονάς, ἐφ' ὧν

5 ἄνθρακον ἢ ἄποια ἀφορᾷ τὰ ἀνωτέρω οἰκόπεδα ἀξίας 80.000 000 δραχμῶν.

Καὶ κατόπιν τούτου εἶναι εὐεξηγήτον πῶς ὁ Νίκας ὁ δῆθεν ἐμφυτευτῆς καὶ ἀκτήμων γεωργός, πραγματικῶς δὲ ὄργανον συμμορίας, κερδίζει δικαστικῶς τὴν φορὰν ταύτην, παρ' ὅλας τὰς διαμαρτυρίας τῆς Μονῆς, τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς κοινοῦνίας, ὅτι οὗτος οὐδὲν δικαίωμα εἶχεν ἐπὶ τῶν κτημάτων τούτων μὴ ὦν ἄλλο τι παρὰ ἀπλοῦς μισθωτῆς αὐτῶν.

Τὴν ἡμέραν δὲ τῆς ἐκδόσεως τῆς ἀποφάσεως ὑπὲρ αὐτοῦ φέρεται συντάξας ἀρχετὰ πωλητήρια συμβόλαια ἐπὶ τῶν κτημάτων οὗτων χωρὶς συμφώνως καὶ τῷ Ν. Δ. τούτῳ νὰ γίνῃ κύριος τούτων ἀφ' οὗ οὕτως ἀρίστη οὕτως κατέβαλεν ἀποζημιώσεις. Μία ἀνακριτικὴ ἐπέμβασις θὰ ἔφερεν ἀσφαλῶς εἰς φῶς τὰ ὀνόματα τῶν συμμοριτῶν, τὰ ὅποια δὲν θὰ εἶναι ξένα πρὸς τοὺς ἀναφερομένους ἐν τοῖς συμβολαίοις ἀγοραστὰς τῶν ἄνω κτημάτων.

Καὶ ἡ ἴη ἀφ' ἑαυτοῦ προβάλλει τὸ ἐρώτημα: Εὐρισκόμεθα πρὸ πρωτοφανοῦς σκανδάλου γενομένου ἐν μέσῃ πρωτευούσῃ εἰς βάρος ὀγκώδους κρατικῆς περιουσίας ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν ἀρχῶν καὶ ἐξουσιῶν τοῦ Κράτους; Βεβαίως, Ναί.

Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει εἶναι δυνατόν νὰ πιστεύσῃ τις ὅτι θὰ ἀφεθῶσιν ἀνενόητοι Νίκας καὶ Σία νὰ χωνεύσῃσιν τὴν περιουσίαν ταύτην τὴν ὅποιαν οὐσιαστικῶς ὑπεξήρουν μὲ τὰ ἀθεμιτώτερα τῶν μέσων; Πιστεύομεν ὄχι. Ἔχομεν τοῦναντίον τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἡ εὐσέβεια καὶ ἡ λευκὴ ὑμῶν συνειδήσεις καὶ τὸ ἕρμῶν διαφέρων ὑπὲρ τοῦ δημοσίου θησαυροῦ, ὅπερ πολλαχῶς ἔχει ἐπιδείξει ἐπ' ἐσχάτων ὁ πολιτικὸς κόσμος τῆς Χώρας, θὰ σπύσῃ μετ' ἀγανακτήσεως νὰ ἀκρωρῶσιν, καθ' ὃ ἔχει πλήρες δικαίωμα, τὰς διατάξεις ἐκείνας τοῦ ἀδίκου καὶ ἀμαρτωλοῦ τούτου Ν. Δ. ἐφ' οὗ ἐστηρίχθησαν τὰ δικαστήρια καὶ ἐξέδωκαν τὴν ὑπὲρ τοῦ Νίκας ἀπόφασιν.

Οὕτω καὶ μόνον κ. κ. Πληροξενῶσι θὰ ἀποκατασταθῇ τὸ σφραγισθὲν δίκαιον ἀφ' ἐνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ θέλει ἐκινῶσιν ἢ ἢ φιλοτιμία τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸ δημοσίον αἰσθημα, ἀνακαίρως ἐτροπώθησαν ἀπὸ τὰ κατορθώματα τῶν ἐπιτηδῶν, οἵτινες ὑπὸ τὴν αἰγίδα καὶ τὴν καταχθόνιον νομιμοφάνειαν τῶν διατάξεων τοῦ ὑπὸ κρίσιν Ν. Δ. ὠργίασαν εἰς βίρος τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ ἐπομένως κρατικῆς περιουσίας.

Ἄλλὰ δὲν πρόκειται μόνον περὶ τούτου οἱ ἐπιτηδῆοι οὗτοι ὠργίασαν καὶ κατὰ τῶν δικαίων καὶ ἀνῶν προσπαθειῶν τῶν πραγματικῶς ἀκτιμώνων καλλιεργητῶν τῆς γῆς, οἵτινες ἔχουσι καθήκον πρῶτον νὰ ἐξεγερωσῶσι καὶ νὰ διαμαρτυρηθῶσι κατὰ τῶν ἀνηκούστων τούτων μεθόδων τῶν οἰκοπεδοφάγων, οἵτινες ὑπὸ τὸ πρόσχημα δῆθεν τοῦ ἐμφυτευτοῦ καὶ ἀκτιμόνους καλλιεργητοῦ! κατώρθωσιν νὰ ὑπεξιμώσωσιν ὡς ἄνω ἐξετέθη, κολοσιαίαν ἀκίνητον περιουσίαν καὶ νὰ γίνωσιν ἀπὸ δῆθεν ἐμφυτευτοῦ ἐντὸς ὧσιν ἰδιοκτητῆται οἰκοπέδων ἀξίας, οὕτως ὀλίγον, οὕτως πολὺ, ὀγδοήκοντα ἑκατομμυρίων δραχμῶν.

Τοὺς ἀκτιμόνας καλλιεργητὰς ἀνέκαθεν συνεπάθησε καὶ πάντοτε διὰ στοργῆς περιέβλεπεν ἡ ἁγία

Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία καὶ τὰ Μοναστήρια, τὰ σεπτὰ ἔθνηκα καὶ ἀθάνατα ταῦτα προτύγια τὰ ὅποια ἐδικιοῦντο μεγαλειτέρου σεβασμοῦ ἐκ μέρους τοῦ Κράτους. Καὶ νῦν δὲν ἀρνείται νὰ παρῆχη εἰς αὐτοὺς πᾶσαν συνδρομὴν εἰς τὴν ἀπόκτησιν ἀναλόγων πρὸς τὰς πραγματικὰς τῶν ἀνάγκας στρεμμάτων γῆς, ἀνακαίρως ἐπιτίμου καλλιεργείας ὑπ' αὐτῶν θέλουσι συντελέσει εἰς τὴν συντήρησιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν οἰκογενειῶν τῶν.

Ἄλλὰ τοὺς ἀκόπως καὶ δολίως καὶ καταχθόνως προσπαθοῦντας νὰ πλουτήσωσιν εἰς βάρος τῆς πενόμενης ἀμίας ἡμῶν Ἐκκλησίας καὶ τῶν φιλοπόνων ἀκτιμώνων ἐργατῶν τῆς γῆς, λαμβάνων τὴν τιμὴν καταγγελλῶ ἐνώπιον ὑμῶν καὶ ἐξαιτούμαι ἀπὸ τοὺς γνησίους τοῦ ἔθνους μου ἐμπροσώπους, ἵνα ἐξαφανίσωσι τοὺς ψευδεῖς τίτλους ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀστικῶν κτημάτων, τοὺς προσελθόντας ἐκ δικαστικῶν ἀποφάσεων, αἵτινες ἐστηρίχθησαν εἰς διατάξεις ἰδιοτελῶν Ν. Διαταγμάτων.

Καὶ τῷ τυφλῷ εἶναι δῆλον, ὅτι ὁ κύριος σὺ πρὸς τοῦ ὄλου Ν.μ. Δι.τος τούτου εἶναι ἡ παράγο. ὁ τοῦ ἄνευ ἐξαιρέσεως ἀσκεῖται τὸ δικαίωμα τῆς ἐξαγορᾶς...»

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΞ ΑΓΓΛΙΑΣ

Τὸ ἀναθεωρηθὲν Βιβλίον Προσευχῶν ἐνώπιον τῆς Μ. Ἐκκλησιαστικῆς Συνελεύσεως. Τὸ Ἀγγλοκαθολικὸν Συνέδριον.

Τὴν παρελθούσαν Τρίτην ὁ τρέχοντος συνῆλθεν ἡ μεγάλη Ἐκκλησιαστικὴ Συνέλευσις (Church Assembly), ἐκ τῆς ψήφου τῆς ὁποίας ἐξημεῖτο ἢ ἀποδοχῆ ἢ μὴ τοῦ ἀναθεωρηθέντος Β. βλίου Προσευχῶν. Ἡ Συνέλευσις αὕτη ἀποτελουμένη ἐκ τῶν Ἀρχιεπισκόπων καὶ Ἐπισκόπων τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐξ ἀντιπροσώπων τοῦ Κλήρου καὶ τῶν πιστῶν ὄλων τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐπαρχιῶν καὶ διατελοῦσα ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Καντουαρίας διεκρίθη διὰ τὴν ζωηρότητα τῶν συζητήσεων καὶ τὸ πολυάριθμον αὐτῆς, καθ' ὅσον ἐκτὸς ἐκείνων, οἵτινες ἀσφυκτικῶς ἐπλήρωσαν τὴν αἵθουσαν τοῦ Westminster, πλῆθος πολὺ ὑπελειφθη μὴ δυναθὲν λόγῳ ἐλλείψεως χωροῦ νὰ παραστῇ. Ἀπὸ τῆς ἐνάφξεως τῶν συζητήσεων κατέστη δῆλον ὅτι ἡ πλειονότη. ἔβρεπεν ὑπὲρ τῆς ἀποδοχῆς τοῦ ἀναθεωρηθέντος Β. βλίου, μολοντοὶ καὶ οἱ ἀντίθετοι κατέβαλον πᾶσαν δυνάτην προσπάθειαν ὅπως μεταβάλωσι τὰς διαθέσεις τῆς Συνελεύσεως καὶ δημοιοργήσωσιν ἀτμόσφαιραν δυσμενῆ διὰ τὸ τροποποιηθὲν Βιβλίον. Μεταξὺ τῶν τελευταίων διεκρίθησαν Ἐπίσκοποι τινες, ὡς ὁ τοῦ Exeter, ὁ τοῦ Norwich καὶ κατώτεροι κληρικοί, ἰδίως δὲ ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν, ὅστις μετὰ πλείστου ἐνδιαφέροντος παρακολουθήσας καὶ συζητήσας ἐπέτεθη δριμύτητα κατὰ τοῦ ἀναθεωρηθέντος Βιβλίου Προσευχῶν καὶ ἐζήτησε τὴν μὴ ἀποδοχὴν αὐτοῦ

διότι, εἶπε, τοῦτο θὰ δημιουργήσῃ ἀταξίαν καὶ ἀναστατώσῃ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀντὶ τῆς εἰρήνης καὶ πειθαρχίας, ἣν ἐπιδιώκουσιν οἱ πρωτεργαταὶ τῆς μεταρρυθμίσεως αὐτοῦ. Παρ' ὅλα ταῦτα μετὰ διήμερον συζήτησιν γενομένης ψηφοφορίας ἐγένετο δεκτὴ ἡ ἀναθεώρησις τοῦ Βιβλίου διὰ μεγάλης πλειοψηφίας. Ὑπὲρ αὐτῆς ἐψήφισαν 34 ἐπίσκοποι, 253 κατώτεροι κληρικοί καὶ 230 λαϊκοὶ ἀντιπρόσωποι· κατ' αὐτῆς 4 ἐπίσκοποι, 37 κατώτεροι κληρικοί καὶ 92 λαϊκοὶ ἀντιπρόσωποι. Ἦδη τὸ ἀναθεωρηθὲν Βιβλίον πρόκειται νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὴν Βουλὴν, ἣς μὴ δικαιωμένη νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰς λεπτομερείας τοῦ Βιβλίου καὶ νὰ συζητήσῃ ἐπ' αὐτοῦ, θὰ ἀποφανθῇ ἀλλῶς, ἢ δέον νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ ἢ τροποποιήσις ἢ οὐ. Ἡ ἀπόφασις ὅμως τῆς Βουλῆς θεωρεῖται τυπικὴ καὶ πλέον ἢ καταφατικὴ. Καὶ οὕτω θεωρεῖται λήξαν σχεδὸν τὸ ζήτημα τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ Βιβλίου Προσευχῶν, τὸ ὁποῖον ἐπὶ εἴτη ὀλόκληρα ἐν συγκινήσει διετήρει κληρὸν καὶ λαὸν τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ νίκη εὐλόγως θεωρεῖται ὡς ἀνήκουσα εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Καντουαρίας, εἰς τὸν ὁποῖον ἐξεφράσθησαν αἱ εὐχριστίαι καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη ἀπάσης τῆς Συνελευσεως διὰ τὴν λεπτότητα, ἀμεροληψίαν καὶ εἰλικρινεῖαν, μεθ' ὧν διηύθυνε τὰς ἐργασίας τῆς Συνελευσεως. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ ἀντίθετος μερὶς ἐξεδηλώσε διὰ τοῦ Ἐπισκόπου τοῦ Norwich τὸν θαυμασμόν αὐτῆς πρὸς τὸν Πρωθυπουργὸν τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, ὅστις, ὡς εἶπεν ὁ προμνησθεὶς Ἐπίσκοπος, ἐκέρυδισε τὰς καρδίας ὄχι μόνον τῶν νικητῶν ἀλλὰ καὶ τῶν ἠττημένων. Ὑπῆρξεν, εἶπεν, ἀπολυτὸς εἰλικρινής, ἀμερόληπτος καὶ διακριτικὸς πρὸς ὅλους ἀνεξαιρέτως.

Ὡς εἶχον προαναγγεῖλῃ ἐν τῇ Ἀλβερτεῖῳ αἰθούρῃ τοῦ Λονδίνου συνήλθε τὸ Ἀγγλοκαθολικὸν Συνέδριον τῇ παρελθούσῃ Δευτέρᾳ. Αἱ ἐργασίαι τοῦ Συνεδρίου παρατάθεισαι μέχρι τῆς χθὲς ἀφιερώθησαν εἰς τὴν ἐξέτασιν καὶ ἐμβάθυνσιν τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας. Περὶ τὰς 8000 μέλη τοῦ Σωματείου, ὅπερ ὤργάνωσε τὸ Συνέδριον, παρηκολούθησαν τὰς ἐργασίας αὐτοῦ διεξιχθείσας ἐν ἀπολύτῳ τάξει καὶ ἀνευ τοῦ ἐλαχίστου ἐλαιοδίου. Ὡς εἶχεν ἐπανειλημμένως διατυπωθῆ καὶ διὰ τοῦ τύπου ἐξαγγελθῆ σκοπὸς τοῦ Συνεδρίου ἡ:ο ἡ ἔξαρσις τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας καὶ ἡ ἀναξωπύρωσις τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος τῶν πιστῶν. Καὶ τὸ Συνέδριον φαίνεται ὅτι ἐπέτυχεν ἀπολύτως τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐπιδιωχθέντα σκοπὸν. Οἱ πιστοί, εἴτινες κατεπλημμύριζον τὴν εὐρυχωροτάτην αἴθουσαν, ἐν κα-

τανύξει προσήρχοντο καὶ μετ' εὐλαβείας ἠκροῶντο τῶν διαφόρων ῥητόρων κληρικῶν καὶ λαϊκῶν μετέχοντες ἀπλήστως τῆς πνευματικῆς πανδαισίας καὶ τῆς ὑπερτάτης μυσταγωγίας, ἣν χάριν αὐτῶν πάνυ προφύως παρεσκευάσαν οἱ θρησκευτικοὶ ἠγῆτορες αὐτῶν. Ὁ Σεβασμ. Μητροπολίτης Θυατείρων κ. Γερματὸς ὡς ἐπίσημος ἐκπρόσωπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου προσεκλήθη ὅπως ἐπισκεφθῇ τὸ Συνέδριον καὶ εὐλογήσῃ τὰς ἐργασίας αὐτοῦ. Ἡ ἐμφάνισις αὐτοῦ, συνοδευμένου ὑπὸ τοῦ χροάσσοντος τὰς γράμμας ταύτας, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀνθρωποθαλάσσης ἐκείνης τοῦ Συνεδρίου προῦκά εσεν ἐνθουσιασμόν ἀπερίγραπτον. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες γονυκλινεῖς ἐδέχθησαν τὸν ἀντιπρόσωπον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, παρατεταμένα δὲ χειροκροτήματα καὶ οὐρανομήκεις ζητωκραυγαὶ διεδέχθησαν τοὺς λόγους τοῦ προεδρεύοντος Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου τοῦ Nassan τῶν Δυτ. Ἰνδῶν, εὐχαριστήσαντος τὸν Σεβασμ. Μητροπολίτην διὰ τὴν τιμὴν, ἣτις προσεγένετο εἰς τὸ συνέδριον διὰ τῆς παρουσίας αὐτοῦ. Ὁ Σεβασμώτατος Μητροπολίτης Θυατείρων κατὰ παράκλησιν τοῦ προεδρεύοντος λαβὼν τὸν λόγον ἐν μέσῳ ζητωκραυγῶν καὶ χειροκροτημάτων κατ' ἀρχὰς μὲν ἐξέφρασε τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ ἐπὶ τῇ προσκλήσει εἰς τὸ Συνέδριον, τοῦ ὁποῖου τὰς ἐργασίας καὶ τὴν ἐξ ἀφορμῆς αὐτοῦ δημιουργηθεῖσαν κίνησιν μετ' ἐνδιαφέροντος ζῶητος, ὡς εἶπε, παρηκολούθησε καὶ ἐξ ἰδίας ἀτομικῆς ἐπιθυμίας, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Οἴκου. Πατριαρχείου καθήκον ἔχων νὰ ἦ ἐνήμερος πάσης κινήσεως ἀφορώσης τὴν θρησκευτικὴν ζωὴν τοῦ Ἀγγλικοῦ λαοῦ, εἶτα δὲ εἶπέ τινα σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὸ θέμα περὶ ὃ ἐστράφησαν αἱ ἐργασίαι τοῦ Συνεδρίου. «Ἐφ' ὅσον, εἶπεν, ἡ δυνήθηεν νὰ παρακολουθήσω διὰ τοῦ τύπου τὰς ἐργασίας ὑμῶν αἱ ἀναλήψεις ὑμῶν περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας, γενικῶς εἰπεῖν, ἀκολουθοῦσι τὴν κατεύθυνσιν, ἣν ἐχάραξεν ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία. Δὲν ἐπιθυμῶ ὅμως νὰ ἀποκρούσω τοῦτο ὅτι: ἐν ᾧ ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀπονέμει τιμὴν καὶ λατρίαν εἰς τὸ Σῶμα καὶ Αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἐκδηλοῖ τὰ συναισθήματα ταῦτα εἰς πᾶσαν παρουσιαζομένην περίστασιν, δὲν ἀπεργάζεται ὅμως τὴν θείαν Εὐχαριστίαν ἀντικείμενον ἰδίας ad hoc λατρίας, οὔτε ἔχει ἰδιαίτερας ἀκολουθίας καὶ εὐχὰς ἀποτελούσας (κεχωρισμένως ἀπὸ τῆς θείας λειτουργίας) ἰδίαν αὐτοτελῆ ἱερουργίαν, ὅπερ γίνεται ἀλλαχοῦ. Βεβαίως, εἶπε, τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ φυλάσσονται ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ πρὸς κοινωνίαν τῶν ἀσθενῶν καὶ

τιμώνται και λατρεύονται, οὐδέποτε ὅμως ἐν ἰδίαις ἀκολουθίαις προβάλλουσι τοῖς πιστοῖς πρὸς λατρείαν, οὔτε δὲ καὶ ὑπάρχει παρ' ἡμῖν ἰδιαίτερα ἀκολουθία τοῦ Σώματος καὶ Αἵματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν (κεχωρισμένη τῆς θείας λειτουργίας). . . . Τὴν ἀντίληψιν, εἶπε, ταύτην τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας ὀφείλουσι νὰ ἔχουσι ὑπ' ὄψιν πάντες ὅσοι ἐνθυμοῦνται τὸ ὑπὸ τοῦ Βικεντίου τοῦ Λειρίνης λεχθὲν «id teneamus quod semper, quod ubique quod ab omnibus creditum est». Οἱ λόγοι τοῦ Σιβυσμωτάτου Ἱεράρχου ἐν κατακλείδι εἰσαμένου ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως, μετὰ ζωηροῦν ἐπεμφημιῶν ἐχαιρετίσθησαν. Ἐπίσκοποι καὶ κληρικοὶ κατώτεροι προσῆλθον καὶ ἠσπιάσθησαν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, καθ' ὃν χρόνον ἐνθουσιώδης θρησκευτικὸς ὕμνος ὑφ' ὄλου τοῦ ἀρχιεπίσκοπου ψαλλόμενος ἐδόνησε τὴν ἀπέραντον καὶ ἐπιβλητικωτάτην αἴθουσαν τοῦ Συνεδρίου.

Λονδῖνον 25 Ἰουνίου 1927

† Ὁ Μ. Ἀρχιεπίσκοπος ΜΙΧ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΩΝ ΙΕΡΑΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ *

Ἐξαίρων τὴν μεγάλην σημασίαν τῆς παιδείας ὁ ὁ Funk—Brentano ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ «Ὁ πολιτισμὸς καὶ οἱ νόμοι του», γράφει ὅτι τὰ ἔθνη θὰ σωθῶσι μόνον τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν θ' ἀποκτήσωσι ἀρκετὰ φῶτα διὰ νὰ μορφώσωσι καλῶς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν. Ἄλλ' ἡ ἀνύψωσις τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ σωτηρία ἐνὸς ἔθνους εἶνε ἔργον μόνης τῆς παιδείας; Εἶνε ἀληθές, ὅτι ἡ παιδεία ἐπιτελεῖ σπουδαῖον ὄντως ἔργον, ὅταν ἐμφορῆται ἀρχῶν ὑγιῶν καὶ δὲν παραγνωρίζῃ θεμελιώδεις ἀληθείας ἀναποσπάστως ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.

Ὁ ἀνθρώπος ὡς δημιουργημὰ θεῖον ἔλκεται ἀκαταμάχητως ὑπὸ τῶν μεγάλων ἱστορικῶν μορφῶν, ὧν ὁ βίος εἶνε ἡ πραγματικὴ τῆς ψυχικῆς ἀρετῆς καὶ πάντων τῶν εὐγενῶν αἰσθημάτων τῆς καρδίας. Ἡ καλλιέργεια τῶν αἰσθημάτων τούτων δύναται μὲν νὰ διενεργῆται καὶ δι' ἀγρίων παιδαγωγικῶν νόμων, ἀλλ' οἱ νόμοι οὗτοι δὲν ἔχουσι τὴν μυστηριώδη ἰσχὺν νὰ κρούσωσι τὰς βαθυτέρας ψυχικὰς χορδὰς, τὴν ὁποίαν παρέχει ἡ χριστιανικὴ θρησκεία. Κατ' ἀναλογία λοιπὸν λέγομεν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν θὰ δυνηθῇ τὴν μεγάλην κοινωνικὴν αὐτῆς σημασίαν νὰ

* Ἐξ ἐκθέσεως ὑποβληθείσης εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Θρησκευμάτων καὶ τῆς Παιδείας.

ἐμφανίσῃ ἐνεργὸν τὴν ἡμέραν καθ' ἣν θ' ἀποκτήσῃ τὰ κατάλληλα μέσα ὅπως διὰ τῆς συστηματικῆς διαμορφώσεως γνησίων ἐκκλησιαστικῶν ποιμένων διαχέῃ ἄπλετον τὸ φῶς τὸ τῆς χριστιανικῆς γνώσεως καὶ ἀγάπης.

Ὅτε ἀνελαμβάνομεν τὴν διεύθυνσιν τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς Κερκύρας ἀνακρούσαμεν ἀδιαφορίαν νὰ καὶ ἀντίδρασιν ἐκδηλωθεῖσαν ἐχθροκώτατα διὰ τῆς διασπορᾶς παντοίων ὑξαιῶν καὶ ψευδολογημάτων. Τὸ λεγόμενον πνεῦμα τοῦ αἰῶνος δὲν ἠδύνατο νὰ νοήσῃ ἴδρουσιν Ἱερατικῆς Σχολῆς, ἐν ᾧ μάλιστα χρόνῳ τὰ μὲν ἐκκλησιαστικὰ ἐλαχίστης προσοχῆς κρίνονται ἄξια, ὁ δὲ κλήρος εὐρίσκειται ἐν τῇ γνωστῇ καταστάσει, ἀδυνατῶν νὰ ἐπιτύχῃ ὅ,τι καὶ οἱ ταπεινότεροι ἐπαγγελματῆται ἐπέτυχον παρὰ τοῦ κράτους. Ἄλλ' ἡ διαμόρφωσις κλήρου δὲν ἀποτελεῖ μόνον τὸ ζωτικώτατον τῶν ζητημάτων τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας. Ἡ διαμόρφωσις ποιμένων εἶνε καὶ κοινωνικῆς σημασίας οὐχὶ τυχούσης ἐφ' ὅσον ἡ κοινωνία αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην τῆς ἠθικῆς τάξεως καὶ εὐθυμίας τῆς προαγωγῆς αὐτῆς, καὶ ἀποστρέφεται τὴν ἀνατροπὴν καὶ τὸν καταλακτισμὸν τῶν πάντων, τὸν ὁποῖον εἰσηγοῦνται οἱ ἐπαγγελλόμενοι τὴν κοινωνικὴν ἀνασύνθεσιν ἐπὶ βάσεων μᾶλλον δῆθεν δικαίων.

Ἡ περιῦβρισις καὶ ἡ περιφρόνησις τῶν εὐγενεστέρων αἰσθημάτων τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας πᾶν ἄλλο δύναται νὰ εἶνε ἡ ἀναδημιουργία. Ὅ,τι προσφέρει εἰς τὸν ἀνθρώπον ἡ θρησκεία διὰ τῆς Ἐκκλησίας, τοῦτο οὐδεμία ἐπιστήμη ἀνθρωπίνην δύναται ν' ἀναπληρώσῃ. Παρατηροῦμεν δ' ἐκ πείρας τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ἀνάγκη τῆς ψυχικῆς ἱκανοποιήσεως διὰ τῆς θρησκείας βρῖναι κατ' εὐθὺν λόγον τῆς πημεροῦς τῶν ἀνθρωπίνων ἐπιστημῶν ἐπιδόσεως. Ὅσοφ δὲ τὰ ὄργανα τῆς Ἐκκλησίας εἶνε ἀριτώτερα ἠθικῶς, πνευματικῶς καὶ ψυχικῶς, τόσῳ ἡ ἀποτελεσματικότης τῆς θρησκείας εἶνε ἐπὶ μᾶλλον ἀπτή ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ. Εὐθυμὸς βίος κοινωνικὸς δύναται νὰ νοηθῇ μόνος ὁ ἐμπνεόμενος ὑπὸ ὑπερτέρων πνευματικῶν ἰδεῶδων. Τῶν ὑπερτέρων πνευματικῶν ἰδεῶδων μυσταγωγὸς εἶνε ὁ Χριστιανισμὸς, καθὼς ἡ ἱστορικὴ πείρα τῶν αἰῶνων ἐπιμαρτυρεῖ. Εἶνε ἄρα ἐπιτετραμμένον τοιαύτη θρησκεία, ὑψίστην σημασίαν διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν ἔχουσα, νὰ μὴ ἐκπροσωπῆται ὑπὸ τῶν ἀρίστον ἠθικῶς καὶ διανοητικῶς; Ἀνάγκη ποιμένων κατὰ τὸ ἠθικὸν ἰδεῶδες τοῦ Καλοῦ Ποιμένου, ὅπως ἐπακολουθήσωσι τὰ πρόβαρα.

Συνήθως εἰς τὰς Ἱερατικὰς Σχολὰς προσέρχονται ἵνα μαθητεύσωσι μαθηταὶ ὄχι μόνον πάντῃ ἀνόμοιοι

κατὰ τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς ἕξεις καὶ τὴν οἰκογενειακὴν ἀγωγήν. Παρατήρησα ὅμως ὅτι τοὺς εἰς τὴν Ἱερατ. Σχολὴν προσελθόντας διακρίνει σχεδὸν πάντας ἢ ἀγάπη καὶ ὁ ἐνθουσιασμός πρὸς τὸ ἔργον τῆς Σχολῆς. Τὸ ψυχικὸν τοῦτο στοιχεῖον εἶνε πολὺτιμον, ἐσηροίχθημεν δὲ κυρίως ἐπ' αὐτοῦ, ἐπιζητήσαντες ὅπως ὄχι ἀπλῶς διατηρηθῆ, ἀλλὰ καὶ ὅπως καταστῆ ἐπὶ μᾶλλον ἐνσυνείδητον. Ὅθεν διεκρίνομεν ἀνὰ μέσον τῆς οὐσιώδους ἢ γενικῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς ἐπαγγελματικῆς ἀγωγῆς.

* *

Ἡ οὐσιώδης ἀγωγή σκοπεῖ ὅπως μεταμορφώσῃ εἰς ἀνθρώπον τὸν παιδαγωγούμενον, ἀνεξαρκῆτως τοῦ ἐπαγγέλματος τὸ ὁποῖον ἀργότερον θὰ ἐκλέξῃ αὐτός. Ἡ γενικὴ αὕτη ἀγωγή ἐπωφελεῖται κυρίως καὶ πρωτίστως τῶν ἐξόχων διδασκάλων τῆς χριστιανικῆς θρησκείας· διότι ἡ θρησκεία αὕτη ὡς ὕρον ἐπιτυχίας τῆς ἀνθρωπίνης ἀνυψώσεως θέτει τὴν ἐσωτερικὴν ἀνακαίνισιν τοῦ ἀτόμου, τὴν ἀνάπλασιν τῆς καρδίας, ἢ ὅποια εἶνε τὸ κέντρον καὶ ἡ πηγὴ τῶν ἀνθρωπίνων διαλογισμῶν. Ἐν τῇ νεανικῇ καρδίᾳ ὑφίστανται δυνάμει τόσον οἱ εὐγενεῖς, ὅσον καὶ οἱ πονηροὶ διαλογισμοί. Τὸ πρῶτιστον δὲ ἔργον τῆς ἀγωγῆς εἶνε ἡ ἐπιμελὴς καλλιέργεια πασῶν τῶν ἀγαθῶν τάσεων τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας ὑπὸ τὸ φῶς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, διότι οὕτω μόνον ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ γνωρίσῃ ἑαυτὸν καὶ τὴν οὐσίαν τῆς προσωπικότητός του.

Γνωρίζομεν ὅτι ἡ ἀποψὶς αὕτη ἀντίκειται εἰς τὰς σημερinas λεγομένας νεωτεριστικὰς τάσεις ἐν τῇ ἐκπαιδεύσει. Εἶνε ὅμως ἀρκετὰ ἔωλοι αἱ τάσεις αὗται. Διότι ἤδη ἀπὸ πολλοῦ ὁ Rousseau καὶ ἀκολούθως ὁ Kant ἰσχυρίσθησαν ὅτι ἡ θρησκευτικὴ ἀγωγή πρέπει ν' ἀρχίζῃ μόνον ἀπὸ τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας καὶ οὐχι ἐνωρίτερον. Διότι ἀπὸ τῆς ἡλικίας ταύτης ἡ νόησις τοῦ παιδὸς ἔχει τὴν δυνάμιν νὰ κρίνῃ ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν ζητημάτων. Τὴν ἀποψιν ταύτην δικαιολογεῖ ἐν τῷ ἔργῳ του Rousseau penseur ὁ ἀκαδημαϊκὸς Em. Faguet, ἰσχυριζόμενος ὅτι ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία θὰ ἦτο ὅλως μηχανικὴ καὶ οὐδὲν ἔχνος θὰ καταλίπη, ἐὰν ἡ νόησις καὶ ἡ βούλησις τοῦ παιδὸς δὲν ὑποβοηθῶσιν εἰς τὴν διδασκαλίαν ταύτην. Ἄλλ' αἱ ἀπόψεις αὗται δὲν εἶνε ὀρθαί. Διότι ὁ ἄνθρωπος εἶνε φύσει θρησκευτικὸς, διαισθανόμενος ὅτι πᾶν τὸ εὐγενὲς ἐν ἑαυτῷ ἔχει σπαρτὴν ὑπὸ τῆς χειρὸς τοῦ θεοῦ Δημιουργοῦ· σχετίζει δὲ τὸ ἀγαθὸν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ αἰσθάνεται ὅτι ἡ εὐγενεστέρη καὶ ἀληθὴς ἐλευθερία εἶνε ἡ πηγάζουσα ἐκ τοῦ ἠθικοῦ νόμου τοῦ μαρτυρουμένου ὑπὸ τῆς συνειδήσεως. Ἐπιμελεῖς πει-

ραματικαὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος καὶ τῆς ιδέας, ἣν ἔχει περὶ τοῦ Θεοῦ ὁ παῖς διεπίστωσαν, ὅτι οὗτος φέρει ἔμφυτον τὴν θρησκευτικότητα καὶ ὅτι ἐνωρίτατα ἀναβλύζει ἐκ τῆς παιδικῆς καρδίας ἡ ιδέα περὶ τοῦ Θεοῦ. Ἡ νόησις καὶ ἡ βούλησις ἀκολούθως, εὐστόχως διαπαιδαγωγούμεναι, συντελοῦσιν ὥστε ἡ ιδέα ἐκείνη ν' ἀποκτήσῃ τὴν πρέπουσαν συνείδησιν καὶ ν' ἀποβάλλῃ τὰς πλάνας τῆς παιδικῆς φαντασίας, ἢ ὅποια εἶνε ἀνάλογος πρὸς τὰς συνθήκας ὑφ' αἷς ἀναπτύσσεται. Εἶνε ἀξιοσπούδαστοὶ αἱ πειραματικαὶ παρατηρήσεις τοῦ H. Clavier αἱ γινόμεναι εἰς μαθητὰς τῶν σχολείων τῆς Θεσσαλονίκης, ὡς καὶ τὰ συμπεράσματα εἰς τὰ ὅποια οὗτος κατέληξε, περιληφθέντα ἐν τῷ ἐσχάτως ἐκδοθέντι βιβλίῳ, L' idée de Dieu chez l' enfant. Ἡ φυσικὴ θρησκευτικὴ τοῦ παιδὸς εἶνε τόσῳ ἰσχυρὰ ὥστε ἀποτελεῖ δυναμικὴν ἐνέργειαν πλήρη ζωῆς καὶ κινήσεως. Ἐχει τὰς ρίζας τῆς βαθέως εἰς τὸ αἶσθημα, τοῦ ὁποίου τὸ χαῶδες ἀναπλάττει εἰς ὄργανικὸν σύνολον ἐξόχως ἐνηρμοισμένον. Ἡ τοιαύτη δ' ἐναρμόνιος ἀνάπτυξις τῶν ἀνθρωπίνων αἰσθημάτων ἐκφαίνεται ἐναργῶς ἐν τῇ ζωῇ ἐκείνῃ, ἣν ἐπιστέφει ἡ αἴγλη τῶν παντοίων ἀρετῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἡ εὐγένεια τῆς νεανικῆς ἰδεολογίας ἀποκτῶ κατευθύνσεις καὶ συνείδησιν. Ἐνῶ δ' ἡ θρησκευτικότης διαπλάττει χαρακτῆρας, εἶνε ἅμα καὶ ἡ πηρὴ παντὸς ἠθικοῦ ἰδεώδους. Ὅσῳ δὲ τὸ ἠθικὸν ἰδεῶδες εἶνε εὐγενέστερον, τόσῳ ἡ δύναμις αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἀνατάσεως τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς εἶναι μᾶλλον ἀποτελεσματικὴ. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ὕστερον ἠθικὸν ἰδεῶδες εἶνε ὁ Θεός, παρατηροῦμεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὅτι ἡ ἀνθρωπότης ἐσημεῖον προόδου καὶ ἀνήρχετο ὑψηλότερον, ὅσάκις διὰ τῆς καθαρᾶς φιλοσοφικῆς διανοήσεως προσήγγιζε πρὸς τὴν ιδέαν τῆς θεότητος καὶ ἀπέκτα φωτεινότεραν ἐννοιαν περὶ αὐτῆς. Οὕτω διὰ μακρᾶς ἱστορικῆς διαδρομῆς αἰῶνων ὄλων, ἐν μέσῳ πτώσεων καὶ ἀνορθώσεων, καταστροφῶν καὶ ἀνασυνθέσεων, ἔφθασεν εἰς τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶδε σεσαρκωμένον τὸν Θεῖον Λόγον, καὶ τὸ τέλειον ἀπαύγασμα τοῦ Θεοῦ Πατρὸς προβαλλόμενον εἰς τὸν ἄνθρωπον ὡς τὸ ἀνυπέβλητον ζῶν ἰδεῶδες, πρὸς ὃ δέον νὰ ρυθμίζηται ἡ ἠθικὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου.

Ὅτι παρατηροῦμεν ἐν τῇ ἱστορικῇ ἀνελιξει τῆς ἀνθρωπότητος συνόλως λαμβανομένης, τοιοῦτό τι παρατηροῦμεν καὶ εἰς τὰ ἐπὶ μέρος ἀτομα. Ὅσῳ ὁ ἠθικὸς νόμος προβαίνει κυραρχῶν ἐκάστου ἀτόμου, τόσῳ ὁ σκοπὸς τῆς ζωῆς τούτου προσλαμβάνει ἐννοιαν ὑψηλοτέραν. Ποῦ δὲ ἀλλαχοῦ ὁ παῖς δύναται νὰ εὕρῃ ἰδεῶδες ὠραιότερον, εὐγενέστερον, ζωτικώτε-

ρον, ἢ εἰς τὸν Θεὸν τῆς ἀγάπης, τὸν Θεὸν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ὁποῦ τὴν φωνὴν ἀκούει ἐν τῇ καρδίᾳ του ;

Ἐπαύχει λοιπὸν ἐν τῇ παιδικῇ καρδίᾳ θεῖος θησαυρός, ὁ ὁποῖος δέον νὰ λάβῃ τὴν πρόπευσαν ἐκτίμησιν. Ἡ νεαρὰ ἡλικία—γράφει ὁ Naville—ζητεῖ ν' ἀπλώσῃ τὰς πτέρυγὰς τῆς διὰ πτῆσιν ὑψηλῆν. Τὴν πτῆσιν ταύτην πρέπει νὰ πηδαλιουχῆσωμεν καὶ νὰ κατευθύνωμεν εἰς σφαίρας ὑπερτέρας. Ἐὰν ἀρηθῆτε εἰς τὸν παῖδα τοὺς οὐρανοὺς ὁρίζοντας, κόπτετε τὰς πτέρυγὰς του καὶ δὲν τὸν ἀντιψώνετε, ἀλλὰ τὸν συντρίβετε. Καὶ ὄντως οἱ διασημότεροι τῶν παιδαγωγῶν ἀπὸ τῶν ἀγαυοτέρων μέχρι τοῦ Ziegler, τοῦ Boyet, τοῦ Pratt, τοῦ Claparède, ὁ ὁποῖος πρότινος ἐπεσκέφθη ἡμᾶς, διακηρύττουσιν ὅτι ἡ αἴθεος ἀγωγή δὲν εἶνε μόνον τυφλή, ἀλλὰ καὶ ἀθέμιτος. Εἶνε τυφλή, διότι παραγνωρίζει ἀνεμφισβήτητα γεγονότα τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς συνιφασμένα μετὰ τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ εἶνε ἀθέμιτος, διότι διαστρεβλώνει τὴν φυσικὴν κατάστασιν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, υποθάλλουσα πᾶν τὸ ποταπὸν ἐν τῇ αἰσθήσει καὶ ἐπεισάγουσα παχυλὸν ὕλισμόν, ὁ ὁποῖος μεταβάλλει τὴν κοινωνικὴν κωνίστραν εἰς θέατρον τῆς μᾶλλον φοικτῆς καὶ χυδαίας διαπάλης. Ἡ ἔμφυτος θρησκευτικότης εἶνε, τρόπον τινά, ἡ δὲς ἡ προηγουμένη καὶ φωτίζουσα τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς. Ἀληθῆς ἀγωγή εἶνε ἡ ἐξευγενίζουσα τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν διὰ τοῦ καταλλήλου χειρισμοῦ τῶν ἐμφύτων ἀρετῶν αὐτῆς. Αἱ ἔμφυτοι ἀρεταὶ εἶνε τὸ ἐχέγγυον τῆς ἀναδείξεως τοῦ ἀνθρώπου εἰς ἐξέχουσαν ἠθικὴν προσωπικότητα. Καὶ τούτου ἕνεκα ἡ οὐσία πάσης ἀγωγῆς ἀνάγκη νὰ καταυγάζηται ὑπὸ τοῦ φωτὸς τῆς θεότητος. Εἰδικῶς δὲ αἱ γενικαὶ αὗται ἀρχαὶ πρέπει νὰ εἶναι ἡ φαινή κρηπίς τοῦ ἔργου πάσης Ἱερατικῆς Σχολῆς. Διότι τὸ οὐσιῶδες τοῦ σκοποῦ τούτων εἶνε ἡ πλήρης, κατὰ τὸ δυνατόν, προσαρμογὴ τῆς συνειδήσεως τῶν μαθητῶν πρὸς τὸ ὕψος τῆς διακονίας, δι' ἣν συντόμως προπαρασκευάζονται. Ἡ ἐπίγνωσις τῆς διακονίας θὰ ἰκανώσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ἐμπρακτον ἐν τῷ βίῳ τῶν ἐφαρμογῆν τῶν ποιμαντικῶν ἀρετῶν καὶ εἰς τὴν μετάδοσιν τοῦ οὐρανοῦ φωτὸς τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας.

Ἡ διανοητικὴ ἀνάπτυξις διὰ τῆς μεταδόσεως ἐγκυκλοπαιδικῶν γνώσεων ἀποτελεῖ τὸν ἔσπερον παράγοντα τῆς ἀγωγῆς, ἥτοι τὴν ἐπαγγελματικὴν ἀγωγὴν. Ἐπιζητοῦμεν ὅπως αὕτη ἔχῃ χαρακτῆρα τοιοῦτον ὥστε νὰ μὴ καταστρέφηται ἡ ἰδιαιτέρα ἐκάστου ἀτόμου κλήσις. Διότι νομίζομεν ὅτι δὲν ἔχομεν τὸ δικαίωμα νὰ συμπνίγωμεν τὴν κλήσιν ἀτόμου

τινὸς καὶ νὰ ζητῶμεν τὴν ἐκρίζωσιν ἰδιαιτέρων τινῶν ψυχικῶν ἰκανοτήτων. Ἡ ἐπαγγελματικὴ ἀγωγή διενεργεῖται οὕτως, ὥστε ὁ παῖς νὰ ἐννοήσῃ καλῶς τὴν ἀληθῆ κλήσιν του καὶ νὰ βλέπῃ ταύτην ὑπὸ τὸ ἀνέσπερον φῶς τῆς γενικῆς ἀγωγῆς. Κλήσις ἐκβιαζομένη ὅπως ὑποκατασταθῆ ὑπὸ ξένης πρὸς αὐτὴν διακονίας ἢ ἐταγγέλματος, δὲν δύναιται ν' ἀποδώσῃ σπουδαῖόν τι. Ἐφοδιάζομεν μὲν τὸ ἄτομον δι' ἐνὸς πτυχίου, ἀλλὰ δημιουργοῦμεν ἐπαγγελματίας τῆς ἀνάγκης, ἐπιτελοῦντας ἔργον ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸν χαρακτῆρα, πρὸς τὴν ἰδιοσυγκρασίαν καὶ πρὸς τὴν προδιάθεσιν αὐτῶν. Ἐφ' ὅσον δὲ θέλομεν τὴν ἀνάδειξιν χαρακτῆρων ἐγγενῶν τόσῳ διὰ τὸ ὑπούργημα τῆς ποιμαντορίας, ὅσῳ καὶ διὰ τὸ εἰσέρχεται ἔργον τοῦ διδασκάλου, ἐπιβάλλεται ἡ εἰλικρινὴς ἐπίσχυσις τῆς ἀληθοῦς τοῦ ἀτόμου κλήσεως, ἡ ὁποία ἐκδηλοῦται διὰ καταλλήλου χειραγωγίας. Σημειοῦμεν εὐσφίςτως, ὅτι πάντας σφραδὸν τοὺς ἡμετέροισ μαθητὰς διακρίνει ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ ἔργον, εἰς τὸ ὁποῖον καλοῦνται, διὸ καὶ ἡ ἐπίδοσις αὐτῶν ἀπὸ τε ἀπόψεως ἠθους καὶ γνώσεων εἶνε ἀξιοπαρατήρητος.

Ἡ πεῖρα καὶ ἡ παρατήρησις ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῶν διδαγμάτων τῆς παιδαγωγικῆς εἶνε πολὺτιμοὶ ὁδηγοὶ ἐν τῷ ἔργῳ τῆς Σχολῆς, ἡ ὁποία ἄλλως τε παρακολουθεῖ ἐπισταμένως καὶ τὴν ἀνέλιξιν τῶν νέων τάσεων ἐν τῇ ἐκπαιδεύσει. Εἶνε γνωσταὶ αἱ τάσεις αὗται. Ἐπιζητεῖται ὅπως μὴ ἀρκοῦμεθα εἰς τὴν διαίπτυσιν μόνον θεωριῶν ἐν πολλοῖς ἀκαταλήπτων, ἀλλὰ φέρωμεν τὸν μαθητὴν εἰς ἄμεσον ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν πραγμάτων. Ἡ ἄμεσος τῶν πραγμάτων γνώσις ὑποβοηθεῖ τὴν αὐτενέργειαν τοῦ παιδός, εἰς τὴν ὁποίαν σπουδαίως πρέπει νὰ στρέψωμεν τὴν προσοχὴν ἡμῶν. Διότι ἡ ἀγωγή δὲν σκοπεῖ μόνον νὰ μεταδώσῃ ποσὸν τι ἐτοιμῶν γνώσεων, ἀλλὰ καὶ ν' ἀναδείξῃ τοὺς μορφοποιμένους ἰκανοὺς ὅπως καὶ μόνοι διὰ τῆς παρατηρήσεως ἐκζητῶσι καὶ ἐκμανθάνωσι. Μεταδίδοντες ἐτοιμοὺς γνώσεις μεταβάλλομεν εἰς παθητικὸν ὄργανον τὸν παῖδα ἐθιζόμενον μόνον νὰ διακρατῇ τὸ διδαχθέν. Χειραγωγοῦντες ὅμως αὐτὸν εἰς τὴν αὐτενέργειαν, ἀναγκάζομεν αὐτὸν ἵνα ἐφευρίσκῃ. Πρέπει νὰ ἐφευρίσκωμεν διὰ νὰ εἰμεθα πλούσιοι, τονίζῃ ὁ Duhamel. Ἡμέρα κενὴ ἐφευρέσεως δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἐπαναπαύῃ. Διὰ καταλλήλου ἀγωγῆς ζωογονοῦντες τὴν φυσικὴν περιέργειαν τοῦ παιδός, ἀναπτύσσομεν τὴν ὄρεξιν, τὴν ἀνάγκην τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀληθείας τὴν ὁποίαν θέλομεν νὰ ἐγκεντρίσωμεν ἐν αὐτῷ. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ὁ παῖς ἀναδεικνύει τὰς ἰδιαιτέρας πνευματικὰς τὰς δυνάμεις.

Ὁ περίφημος Διευθυντής τοῦ κολλεγίου τῆς Oundle, Sanderson, ἐνόμισεν ὅτι ἐπετύγγανε καλύτερον τοῦ σκοποῦ τούτου, περιορίζων εἰς τὸ ἐλάχιστον τὸν ἀριθμὸν τῶν τάξεων καὶ ἐπαυξάνων τὰ ὄργανα τῆς ἐργασίας, βιβλιοθήκας, ἐργαστήρια χημείας, καλλιτεχνίας κλπ. Ἡ παιδαγωγικὴ μέθοδος τοῦ Sanderson στηρίζεται εἰς τὴν πλήρη τοῦ μαθητοῦ ἐλευθερίαν. Δὲν πρόπει νὰ ἐκληφθῇ ἐντεῦθεν, ὅτι ὁ μαθητὴς θὰ εἶνε ἐλεύθερος νὰ ἐργασθῇ ἢ νὰ μὴ ἐργασθῇ. Ἐπειδὴ εἰς πάντα κλάδον ἀνθρωπίνης γνώσεως ὁ παῖς δύναται νὰ εὔρη τὰ προκαλοῦντα ἰδιαιτέρως τὸ διαφέρον του, πρόπει νὰ εἶνε ἐλεύθερος ἐν τῷ σταδίῳ τῆς ἐργασίας του, ἢ ὅποια οὕτω ἐπὶ μᾶλλον φαιδρύνει αὐτόν. Δὲν ὑπάρχει μαθητὴς ἀμβλὺς τὸν νοῦν, ἰσχυρίζεται ὁ Sanderson, ἀπόκειται δὲ εἰς τὸ σχολεῖν νὰ διανοίγη ἐνώπιον τῶν μαθητῶν πάντας τοὺς ὀρίζοντας τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων καὶ νὰ ἀναπτύσῃ τὰς ἰδιαιτέρας ἰκανότητας ἐνὸς ἐκάστου ὄχι διὰ τῶν λόγων, ἀλλὰ διὰ τῆς σιωπῆς, ὄχι διὰ τῆς διδασκαλίας, ἀλλὰ διὰ τῆς παρατηρήσεως, ὄχι διὰ τῆς ἀγερώχου αὐθεντίας, ἀλλὰ διὰ τοῦ ταπεινοῦ ἤθους. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ κολλεγίου τῆς Oundle ἐπεχείρησε νὰ δημιουργήσῃ ἐν τῷ σχολείῳ του νέον σιωπῆς, εἶδος αἰθούσης καλλιτεχνικῶς διηυθετημένης, ἔχοντα ὡς θυσιαστήριον τὸ θρησκευτικὸν ἦθος, καὶ μουσεῖον τὸν πλοῦτον τῶν ἀντικειμένων, τὰ ὅποια μαρτυροῦσι τὴν πρόοδον τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως. Αἰθούσαι μαθημάτων, ἔδραι, θρανία κ. τ. τ. ἦσαν περιττὰ εἰς τὸ ἄνωγον ἐκεῖνο τῆς μονήρους-σκέψεως, τὸ Anthropoeum, ὅπως τὸ ὠμόμαρξ, τὴν ψυχὴν τοῦ σχολείου, the making of man. Δὲν εἶνε τοῦ παρόντος βεβαίως ἡ κριτικὴ ἀνάλυσις τῆς μεθόδου ταύτης, ὅσον καὶ τοῦ συστήματος τοῦ Πιούλου Cheel, ἰδρυτοῦ τῆς ἐλευθέρως σχολικῆς κοινότητος τῆς Odenwald. Περὶ τούτου ὁ βουλόμενος δύναται νὰ συμβουλευθῇ τὴν σχετικὴν μονογραφίαν τῆς καθηγητρίας Ἐλισσάβερ Huguenin.

Τὸ νέον σχολεῖον ἀπαιτεῖ ὅπως ὁ διδάσκαλος μόνον ἐμπνέη, συμβουλεύη, χειραγωγῇ. Δὲν πρόπει οὕτως νὰ ἐπιδρῶ, ἀλλὰ νὰ ὑπηρετῇ. Οφείλει νὰ μὴ προκαλῇ τὸν φόβον, ἀλλὰ νὰ παρίσταται συνήγορος. Νὰ μὴ βασιλεύῃ διὰ τῆς βίας, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐμπιστοσύνης καὶ τοῦ ἠθικοῦ αὐτοῦ γοήτρου. Ἐκ τῶν τάσεων τούτων προκύπτει διττὸν ἀγαθὸν καὶ ὑπὲρ τοῦ διδασκάλου καὶ ὑπὲρ τοῦ μαθητοῦ. Ἀμφότεροι ἐλευθεροῦνται. Ἐλευθεροῦται ὁ διδάσκαλος, ὁ ὁποῖος παύει πλέον νὰ εἶνε ὁ ἀποκρουστικὸς παιδαγωγός, ὁ προκαλῶν τὴν πλῆξιν καὶ τὴν ἀνίαν, καὶ ἀποβαίνει ὁ πατήρ, τοῦ ὁποῖου αἱ συμβουλαὶ εἶνε πολῦτιμοι

ὑποθῆκαι ἀγάπης. Ἐλευθεροῦται καὶ ὁ μαθητὴς, ὁ ὁποῖος ἀνυψοῦται, διότι δὲν ὑπακούει πλέον εἰς τὴν ἀμείλικτον κηδεμονίαν ἀνθρώπου διευθύνοντος μόνον ἐξωτερικῶς καὶ κατ' ἐπίφασιν, ἀλλ' ὑπακούει εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ συνείδησιν. Ὁ τοιοῦτος μαθητὴς, ἐκλεγόμενος ὑπὸ τῆς σχολικῆς κοινότητος διὰ νὰ ἐπιβλέπῃ τοὺς ἄλλους, δὲν θεωρεῖ ἐκυτόν ἀρχηγόν, πολλῶ δὲ μᾶλλον κυρίαρχον καὶ ἐξουσιαστήν. Ἐναντὶ δὲ τῆς ἀμίλλης, ἢ ὅποια ἐξάπτει τὸν φθόνον καὶ διὰ τοῦ φθόνου πλειστάκις ἐπέρχεται καταστροφή, καθιδρύεται ἢ συνεργασία ἢ συναδελφουσα τοὺς μαθητὰς.

Ἡ φιλία βεβαίως πρόπει νὰ εἶνε ὁ κῆρυκος ὁ συνδέων παιδαγωγὸν καὶ παιδαγωγούμενον. Πλήν ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς ἀρχῆς ταύτης προϋποθέσεις, αἱ ὁποῖαι ἐν πολλοῖς ἐλλείπουσιν ἀτυχῶς, ὡς γνωρίζουσιν οἱ διευθύνοντες σχολεῖα. Παρεσκευάσαμεν συντόμως πρῶτον τὸ ἔδαφος καὶ ἀκολούθως ἐπωφελήθημεν τῶν ἐλευθερῶν τάσεων αἱ θέλει τὸ νέον σχολεῖον. Ἦδη οἱ μαθηταὶ τῆς Σχολῆς ἡμῶν ἔχουσιν ἐν μέτρῳ τὴν, πρέπουσαν αὐτοδιοίκησιν, ἢ ὅποια ἐκτείνεται καὶ εἰς τὴν οικονομικὴν διαχείρισιν τῆς Σχολῆς. Δυνάμεθα νὰ εἴμεθα ἰκανοποιημένοι ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων, καὶ νὰ ἀδιαφορήσωμεν παντελῶς διὰ προκατελιμμένας ἐκθέσεις περὶ τοῦ ἔργου τῶν Ἱερατικῶν Σχολῶν, αἱ ὁποῖαι δὲν στηρίζονται ἐπὶ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἀμέσου ἀντιλήψεως.

Δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ ἀδιαφορήσωμεν διὰ τὸ ἀληθῶς ἀτυχέστατον νομοθ. διάταγμα τὸ ἐπιτρέπον τὴν χειροτονίαν εἰς ἱερεῖς ἀνθρώπων στερουμένων καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐνδεικτικοῦ δημοτικοῦ σχολείου.

Καὶ ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ μετὰ τὸν πόλεμον παρατηρεῖται κρίσις ἱερέων. Ἀλλὰ τὰ κενὰ δὲν τολμᾷ τις ν' ἀναπληρώσῃ διὰ τῶν τυχόντων. Ἡ Ἐκκλησία πρόπει πάντοτε νὰ ἔχη τοὺς ἀξιότους λειτουργούς της, εἰόντις διὰ τῶν «Church Times» ὁ Dr Kidd (2 Μαΐου 1922).

Ἀρχιμ. ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ ΠΟΛΑΚΗΣ
Διευθυντὴς Ἱερατικῆς Σχολῆς Κερκυρας

Ἡ ΠΑΪΔΑΓΩΓΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΩΝ ΕΤΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΑΡΟΝΤΟΣ ΕΝ Τῇ ΕΣΠΕΡΙΑ

1.—ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ

Α

1. Ἐπισκόπησις τῶν διαφόρων συστημάτων: Α. Ἡ ψυχολογικὴ παιδαγωγικὴ. Βιολογικὴ Παιδαγωγικὴ. Β. Ἡ Ἰδεαλιστικὴ Παιδαγωγικὴ.—Γ. Ἡ κοινωνικὴ παιδαγωγικὴ. Δ. Παιδαγωγικὴ τῆς ἐπιστήμης τοῦ πολιτισμοῦ
2. Στενώτερος σύνδεσμος μεταξύ Παιδαγωγικῆς καὶ Θεησείας.

Ἡ σύντομος ἐπισκόπησις τῶν διαφόρων παιδαγωγ-

γικών συστημάτων της τελευταίας εικοσιπενταετίας σκοπόν έχει κυρίως να δείξη τὴν θέσιν, ἣν τὰ διάφορα ταῦτα συστήματα λαμβάνουσιν ἔναντι τῆς θρησκείας. Ὁ θρησκευτικὸς παράγων εἶναι χρήσιμος εἰς τὴν ἀγωγήν ἢ ὄχι; Ἐάν ναί, ποία πρέπει νὰ εἶναι ἡ θέσις τῆς θρησκείας ἐν τῷ σχολείῳ καὶ τῇ ἀγωγῇ καθ' ἑαυτοῦ; Εἰς τὰ ἐρωτήματα ταῦτα αἱ ἀπαντήσεις, ἅς ἐκ τῶν διαφόρων συγχρόνων κορυφαίων παιδαγωγῶν λαμβάνομεν, συμπίπτουσι σχεδὸν ἐπὶ τοῦ ἐξῆς σημείου: Ἡ θρησκεία, ἅτε οὕτως τὸ κυριώτατον ἠθικοπλαστικὸν μέσον, μὴ παραβλάπτουσα τὸ παράπαν, μᾶλλον δὲ καὶ ἐνισχύουσα τὰ λοιπὰ μέσα τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς ἀγωγῆς, εἶναι σημαντικώτατος παράγων ἐν τῇ παιδαγωγικῇ καθ' ἑαυτοῦ. Σημειωτέον ὅμως ὅτι: ὡς πρὸς τὸ μέτρον τῆς ἀξίας τοῦ παραγόντος τούτου, ὡς καὶ τῆς σχέσεως τοῦ μαθήματος τῶν θρησκευτικῶν πρὸς τὰ λοιπὰ μαθήματα καὶ τὴν ὅλην μορφήν τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς ἀγωγῆς, αἱ γνώμαι διαφέρουσιν ἀπ' ἀλλήλων, ἀναλόγως τοῦ σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς ὃν θέτουσιν ὡς βάσιν τὰ διάφορα σύγχρονα παιδαγωγικά συστήματα. Δυστυχῶς ἀδυνατοῦμεν, ἐκ λόγων ἀνεξαρκῆτων τῆς θελήσεώς μας, νὰ παράσωμεν πλήρη τὴν εἰκόνα τῶν διαφόρων τούτων συστημάτων, περιοριζόμενοι πρὸς τὸ παρὸν εἰς τὴν ἐν ἄδρατι γραμματικῇ σκιαγράφῃσιν αὐτῶν, ἐν ἣ ὑπογραμμίζομεν ἰδιαίτερώς τὰ ἐνδιαφέροντα ἡμᾶς σημεῖα.

Πολλοὶ καὶ ποικίλοι εἶναι αἱ κατευθύνσεις τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης κατὰ τὴν τελευταίαν εικοσιπενταετίαν, τρία ὅμως εἶναι τὰ σπουδαιότερα ρεύματα ἐν τῇ συγχρόνῳ παιδαγωγικῇ κινήσει. Λέγοντες «σύγχρονον» παιδαγωγικὴν, ἢ παιδαγωγικὴν «τοῦ παρόντος» ἐννοοῦμεν οὐ μόνον ὠρισμένην τινὰ χρονικὴν περίοδον (συνήθως ἀπὸ τοῦ 1900, ἢ καὶ τὴν μεταπολεμικὴν ἐποχὴν, ἀπὸ τοῦ 1918), ἀλλὰ καὶ ὠρισμένην φιλοσοφικὴν κατεύθυνσιν, ἣτις χαρακτηρίζει τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους. Ἡ παιδαγωγικὴ τοῦ παρόντος εἶναι ἐπομένως ἐν τμήμα τῆς συγχρόνου ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ.

Τὰ τρία μεγάλα συστήματα παιδαγωγικῶν θεωριῶν τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων εἶναι: 1) Ἡ ψυχολογικὴ. 2) Ἡ ἰδεαλιστικὴ καὶ 3) Ἡ κοινωνικὴ παιδαγωγικὴ. Ἡ μορφή τῆς ψυχολογικῆς εἶναι ἐκείνη, ἣτις ἀντιεἶ πάν τὸ ὄλικόν τῆς ἐκ τοῦ παιδικοῦ ψυχικοῦ βίου καὶ προσανατολιζέται πρὸς αὐτόν. Ἰδεαλιστικὴν ὀνομάζομεν ἐκείνην, ἣτις προσανατολιζέται πρὸς τὴν θεωρίαν περὶ ἀξίας, ἢ τὴν νεωτέραν φιλοσοφίαν τῆς ἀξίας, ἣς στοιχεῖα εἶναι ἡ θρησκευτικότης, ἡ ἠθικότης, τὸ δίκαιον κλπ. Τέλος ἡ κοινωνικὴ παιδαγωγικὴ θεωρεῖ τὸν ἄνθρωπον ἐν τῷ περιβάλλοντι, ἢ ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς κοινωνίας. Ἰπάρχει καὶ ἄλλη τάσις, προσπαθούσα νὰ συνδυάσῃ πάντα τὰ ἀνωτέρω στοιχεῖα, ἢ λεγομένη παιδαγωγικὴ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν ἐπιστημῶν.

Ἐπισκόπησιν τῶν διαφορῶν τούτων συστημάτων καὶ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῶν παρέχουσι ἰδίᾳ τὰ βιβλία τῶν

F. Saupé. Deutsche Pädagogen der Neuzeit. Osternreck 1924.

K. Kesseler. Pädagogische Charakterköpfe (eine Beleuchtung der Pädagogik im 20 Jahrhundert) 4η ἐκδοσις 1925.

B. Lehmann Die pädagogische Bewegung der Gegenwart. 1922.

Ἐξετάζομεν δι' ὀλίγων τὰ τῶν μεγάλων τούτων παιδαγωγικῶν, ἀλλὰ καὶ φιλοσοφικῶν συγχρόνως συστημάτων: 1

Α'. Ἡ ψυχολογικὴ παιδαγωγικὴ.

Τὸ σύστημα τοῦτο ἀπεβλέπει εἰς τὴν ψυχολογικὴν παρατήρησιν τῆς παιδικῆς ἐξελίξεως γενικῶς, ὁ αἰὼν ἡμῶν δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς «ψυχολογικὸς» αἰὼν ἢ νεωτέρα φιλοσοφία πειράται διὰ ψυχολογικῶν μεθόδων νὰ ἐρευνήσῃ πολλὰ φαινόμενα τοῦ τε ἀτομικοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ βίου.

Τῆς ψυχολογικῆς παιδαγωγικῆς σπουδαιότερος ἀντιπρόσωπος εἶναι ὁ E. Meumann (Vorlesungen zur Einführung in die experimentelle Pädagogik 1911-14)

Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην ἡ ψυχὴ εἶνε εἰς ἀπλοῦς μηχανισμός, τὸ δὲ ἔργον τῆς παιδαγωγικῆς εἶναι καθαρῶς τεχνολογικόν (ψυχοτεχνικόν). Τὸ ρεῦμα τοῦτο ἐπεκράτει κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα, ἀλλὰ καὶ σήμερον εἶναι ἀρκούντως ἰσχυρόν. Ἐάν ἡ ἀποψις αὕτη ἀποδειχθῇ ὀρθή, τότε δύναται ἡ παιδαγωγικὴ νὰ λάβῃ τὸν καθαρῶς ἐπιστημονικὸν χαρακτήρα ἐπὶ καθαρῶς πειραματικοῦ πεδίου, τὸν χαρακτήρα θετικῆς ἐπιστήμης.

Ὁ ἀπόλυτος μηχανισμὸς τῆς θεωρίας ταύτης κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ἐπικρατεῖ δὲ ἡ θεωρία τῶν μεμονωμένων ἐν τῇ ψυχῇ παραστάσεων, ἃς ἡ παιδαγωγικὴ ἔργον ἔχει νὰ συνδέσῃ καὶ ἐξ αὐτῶν ν' ἀναπαράγῃ νέα στοιχεῖα ἢ συνδέσεις τῶν στοιχείων τούτων δέον νὰ γίνεταί καὶ πρὸς ἀλλήλα καὶ πρὸς ἕτερα στοιχεῖα ἐν τῷ ἔξω κόσμῳ (Meumann, Oekonomie und Technik des Lernens, 1912).

Ἡθελέ τις ἴσως ὑποθέσῃ ὅτι ἡ παιδαγωγικὴ αὕτη οὐδόλως ἢ πολὺ ὀλίγον ἐνδιαφέρεται διὰ τὰ ζητήματα τὰ σχετιζόμενα πρὸς τὴν ἠθικὴν ἀγωγήν. Ἐν τούτοις τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει οὕτω. Ἡ ψυχολογικὴ ὁρμάται μὲν ἐκ τῆς ψυχολογικῆς παρατηρήσεως, σκοπὸς ὅμως αὐτῆς εἶνε ἡ ζήτησις καὶ ἡ ἐξεύρεσις τῶν μέσων τῆς μορφώσεως τῶν ἀναλογούντων πρὸς τὴν ψυχικὴν ὕψην τοῦ ἀτόμου οὕτως ἀποβλέπει, διὰ καθαρῶς ψυχολογικῶν μέσων, εἰς τὴν διάγνωσιν καὶ ἐκτίμησιν τῶν φυσικῶν προτερημάτων, κλίσεων, ροπῶν, ἰκανοτήτων κλπ. καὶ τὴν χρῆσιν τῶν ἀναλογούν-

1. Εἰς τὴν μελέτην μας ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ μνημονευθέντα συγγράμματα τῶν F Saupé, Kesseler καὶ Lehmann, ὡς καὶ τὰς παραδόσεις τοῦ καθηγητοῦ τῶν φιλοσοφικῶν καὶ παιδαγωγικῶν μαθημάτων τοῦ ἐν Βερολίνῳ Πανεπιστημίου v. Spranger.

των παιδαγωγικών μέσων. Ὁ Herbart εἶχεν ἤδη ονίση τὴν ἀνάγκην τῆς ψυχολογίας ἐν τῇ ἀγωγῇ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ, ἀλλὰ καὶ πρὸ αὐτοῦ ἄλλοι παιδαγωγοί, ὡς ὁ Ratichius, ὁ Comenius, οἱ Φιλανθρωπισταί, ἡ σχολὴ τοῦ Pestalozzi καὶ ἄλλοι εἶχον ἐπιχειρήσει νὰ θεμελιώσωσι τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς ἐπὶ ψυχολογικῶν βάσεων. Τὰ διδακτικὰ συγγράμματα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ βασίζουσι τὴν θεωρίαν τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐπὶ ψυχολογικῶν δεδομένων καὶ δανείζονται στοιχεῖα ἐκ τῆς ἐφηρμοσμένης ἢ πειραματικῆς ψυχολογίας. Σπουδαῖαι ἐργασίαι ἐν τῷ πεδίῳ τούτῳ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἶναι αἱ τοῦ Meumann, Lay, Deuchler καὶ ἄλλων ἰδίᾳ ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἀμερικῇ. Οὕτως ἐδημιουργήθη νέος τις κλάδος, ἡ πειραματικὴ διδακτικὴ. Προβλήματα ὡς τὸ τῆς ψυχολογίας τῶν ποινῶν, τὸ τῶν προϋποθέσεων καὶ ἐπενεργειῶν τῶν διδακτικῶν μεθόδων καὶ ἄλλα παρόμοια ἀπασχολοῦσιν οὐκ ὀλίγον τὴν ψυχολογικὴν παιδαγωγικὴν. Ἡ προσωπικότης τοῦ διδασκάλου θεωρεῖται ὡσαύτως συντελοῦσα τὰ μέγιστα ἐν τῇ ἀγωγῇ.

Τὸ πείραμα παίζει σπουδαιότατον ρόλον ἐν τῇ παιδαγωγικῇ ταύτῃ· τὸ πείραμα ὅμως δύναται νὰ ἔχη ἀπόλυτον ἢ σχετικὴν ἀξίαν μόνον ἐπὶ τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν (μαθηματικά, φυσικαὶ ἐπιστήμαι), ἀλλ' ἡ παιδαγωγικὴ, ἐφ' ὅσον δὲν ἀπεδείχθη ἀκόμη θετικὴ ἐπιστήμη, δὲν δύναται νὰ κάμῃ χρῆσιν τοῦ πειράματος καθ' ὃν τρόπον αἱ φυσικομαθηματικαὶ ἐπιστήμαι, ἐπομένως δὲν πρέπει ν' ἀποδίδῃ εἰς αὐτὸ ἀπόλυτον ἀξίαν καὶ γενικὸν κύρος, καθ' ὅσον τὸ ὑποκείμενον τῶν πειραματισμῶν τῆς εἶναι ψυχικὰ ὄντα.

Τέλος ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἡ παιδαγωγικὴ αὕτη παραγνωρίζει τὰ ἐξῆς γεγονότα: 1) Ἡ ψυχὴ εἶναι ἐνιαῖόν τι καὶ οὐχὶ ἄθροισμα διεσπαρμένων παραστάσεων. 2) Ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι μηχανισμός, ἀλλ' εἶναι ἐπιδεκτικὴ ἐξελλίξεως καὶ 3) Προσδιορισμὸς τῆς ἐξελλίξεως ταύτης εἶναι οὐ μόνον φυσικός, ἀλλὰ καὶ κοινωνικὸς καὶ ἱστορικὸς παράγοντες (Spranger).

[Βιβλιογραφία:

Πλὴν τῶν μνημονευθέντων συγγραμμάτων τοῦ Meumann, ἐγράφησαν κατὰ τελευταῖα ἔτη ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου:

I. W a g n e r, Pädagogische Jugendkunde 1913.

F. Giese, Pädagogische Psychologie (ἐν τῷ Handbuch der vergleich. Psychologie τοῦ Kaifka), 1922.

W. P e t e r s, Einführung in die Pädagogik κλπ. 1916.

L a y, Lehrbuch der Pädagogik. 1912. κλπ.

Ἐνταῦθα ἀνήκουσι καὶ αἱ θεωρίαι ἐτέρου τινὸς συστήματος, τὸ ὁποῖον φέρει τὸ ὄνομα

Βιολογικὴ παιδαγωγικὴ.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἀνεπτύχθη πολὺ ἡ Βιολογία, ἥς ἡ ἐπιρροή ἐγένετο καταφανὴς ἐπὶ πασῶν τῶν ἐπιστημῶν καὶ δὴ καὶ τῆς

ΚΥΡΙΑΚΟΔΡΟΜΙΟΝ

ΜΗΝΑΣ	ἡμερομηνία	Κυριακαὶ Ἐυαγγελίων	Κυριακαὶ Ἀποστόλων		Ἑορταὶ	Ἦχοι
			Ἡ	Θ'		
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	7	Η' Ματθαίου	Κυριακὴ Η'	Η'	Η' βαρῦς	Ἰ' πλ. δ Γ' α' ΙΑ β'
	14	Θ' Ματθαίου	Κυριακὴ Θ'	Θ'		
	21	Ι' Ματθαίου	Κυριακὴ Ι'	Ι'		
	28	ΙΑ' Ματθαίου	Κυριακὴ ΙΑ'	ΙΑ'		

Παιδαγωγικῆς. Αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ τῆς Βιολογίας (κληρονομικότης, μετεμφύτευσις κλπ.) παρελήφθησαν καὶ ὑπὸ ἄλλων ἐπιστημῶν καὶ δὴ καὶ τῆς Ψυχολογίας. Κατὰ τὴν βιολογίαν, ἡ ἐξέλιξις τοῦ παιδὸς εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ περιληψὶς πασῶν τῶν φάσεων ἐξελλίξεως συμπάσης τῆς ἀνθρωπότητος, ἡ καὶ τῶν ἐμβίων ὄντων γενικῶς. Ἡ ἀγωγή ὅθεν σκοπὸν ἔχει νὰ διευθύνῃ τὴν φυσικὴν ταύτην ἐξέλιξιν.

Ἡ νέα σκέψις ἐν τῇ θεωρίᾳ ταύτῃ εἶναι ὅτι τὸ μέρος οὐδεμίαν ἀξίαν ἔχει καθ' ἑαυτὸ, ἀλλ' ἡ ἀξία αὐτοῦ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ὅλου (Μορφολογικὴ ἢ ἐξελικτικὴ Ψυχολογία). Μορφολογικὴ λοιπὸν ψυχολογία εἶναι ἐκαίνη, ἣτις ὁρμάται ἐκ τοῦ συνόλου τοῦ ψυχικοῦ βίου, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς μέχρι τοῦδε ψυχολογικὰς μεθόδους, ὧν ἀφετηρία εἶναι τὸ ἀπλοῦν φαινόμενον. Ἡ ψυχὴ θεωρεῖται ὡς ἐνιαῖος ὁργανισμός, οὗτινος στοιχεῖα εἶναι αἱ διάφοροι ψυχικαὶ δυνάμεις ἢ λειτουργίαι (μνήμη, φαντασία κλπ). Οὕτω ἐκάστη ἡλικία παρουσιάζει ἴδιον, αὐτοτελῆ καὶ ὁργανικὸν ψυχικὸν βίον.

Τῶν θεωριῶν τούτων σπουδαιότεροι ἀντιπρόσωποι ὑπῆρξαν ὁ Spencer καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους οἱ Guyau, Paulsen, Gros (Wie spielen die Tiere und wie spielen die Menschen), Bühler (Instinkt, Dressur und Intellekt) Koffka (Die Grundlagen der psychischen Entwicklung) κλπ.

Σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς, κατὰ τὴν ψυχολογίαν ταύτην, εἶναι ἡ τελειοποίησις τῆς αὐτομικῆς ψυχικῆς κατασκευῆς, κατὰ τὰς ἰδίας ψυχικὰς δυνάμεις.

Βερολῖνον

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ν. ΜΩΡΑΪΤΗΣ

Η ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΕΛΕΤΣΙΣ

ΤΗΣ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ LIFE AND WORK (ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΣ) ΤΗΣ ΣΤΟΚΧΟΛΜΗΣ

Ἡ ὁργανωτικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ Συνεδρίου τῆς Στοκχόλμης «Ζωῆς καὶ ἐργασίας», ἡ τοῦ λεγομένου Πρακτικοῦ Χριστιανισμοῦ συνῆλθε κατὰ τὸ τρέχον ἔτος εἰς τὴν ἱστορικὴν πόλιν τῆς Ἀγγλίας Winchester τὴν 20—24ης Ἰουλίου ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Λόγδου Ἐπισκόπου τοῦ Winchester. Σχεδὸν πάντα τὰ μέλη τῆς ὁργανωτικῆς ἐπιτροπῆς ἦσαν παρόντα

ἀντιπροσωπεύοντα σχεδὸν πάσας τὰς χριστιανικὰς Ἐκκλησίας. Ἐκ τῶν ὀρθοδόξων παρευρίκετο καὶ ὁ Μητροπολίτης Θεατείρων Γερμανός, ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου κ. Ἀμίλκας Ἀλιβιζᾶτος, ὁ Μητροπολίτης Σόφιας Στέφανος, ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Σόφιας, Τσαγκάφ, ὁ Μητροπολίτης Βαρσοβίας Διονύσιος καὶ ὁ Ἐπίσκοπος τοῦ Νοβισιάδ Εἰρηναῖος.

Αἱ Συνεδριάσεις τῆς Ἐπιτροπῆς ἔλαβον χώραν εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ Λημαρχείου τοῦ Winchester.

Ἡ ἡμερησία διάταξις περιελάμβανε διάφορα ζητήματα, ὧν τὸ σπουδαιότερον ἦτο ἡ ἐν Γενεΐῃ τῆς Ἑλβετίας Ἰνστιτούτου Χριστιανικοῦ Ἰνστιτούτου πληροφοριῶν καὶ ἐρεῦνης τῶν διαφόρων κοινωνικῶν ζητημάτων. Ἡ ἐπὶ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Ἰνστιτούτου συζήτησις ὑπῆρξε τὰ μάλιστα διαφοριστικὴ ὡς πρὸς τὴν ἐκδηλωθεῖσαν σταθερὰν ἀπόφασιν τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν πρὸς ἔρευναν καὶ μελέτην σοβαρὰν τῶν διαφορῶν κοινωνικῶν προβλημάτων, τὰ ὅποια ἀπασχολοῦν τὴν ἐποχὴν μας καὶ ἡ χριστιανικὴ λύσις τῶν ὁποίων μόνη θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν τῆς κοινωνικῆς καταστροφῆς καὶ τῆς θρησκευτικῆς παραλυσίας. Ἀπεφασίσθη λοιπόν, ὅπως ἐν Γενεΐῃ τῆς Ἑλβετίας, τῷ κέντρῳ τούτῳ τοῦ συγχρόνου Διεθνισμοῦ, λόγῳ τῆς παροιίας ἐκεῖ τῆς ἕδρας τῆς Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν καὶ τοῦ Διεθνούς Γραφείου ἔργασίας, ἰδρυθῆναι τὸ Ἰνστιτούτον τοῦ ὁποίου σκοπὸς κύριος εἶνε ἡ ἀπολύτως ἐπὶ τῇ βᾶσει τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς καὶ δι' ἄκρως ἐπιστημονικῶν μέσων μελέτη τῶν οικονομικῶν, βιομηχανικῶν, διεθνῶν καὶ λοιπῶν κοινωνικῶν προβλημάτων καὶ ὁ καθορισμὸς τῶν αξιωμάτων ἐκείνων, τὰ ὅποια ἐν σχέσει πρὸς ταῦτα πρέπει νὰ κανονίζωσι τὴν σημερινὴν κοινωνικὴν ζωὴν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν τόσον ἔχει ἀποξενωθῆ ἡ Ἐκκλησία καὶ τόσον ἔχει ἀπομακρυνθῆ ἡ χριστιανικὴ ἀντίληψις. Τὸ Ἰνστιτούτον πρόκειται νὰ ἀποτελέσῃ τὸ κέντρον τῆς συνεργασίας πᾶσῶν τῶν δρωσῶν ἐν τῇ κοινωνικῇ ἐργασίᾳ Ἐκκλησιῶν, ὡς ἐπίσης κέντρον γνώσεων καὶ μεθόδων διὰ τὰς Ἐκκλησίας καὶ ὁργανώσεις ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι ἐργάζονται διὰ τὴν ἀνοξωγόνησιν τοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ διὰ τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος. Ἡ ἐπιτροπὴ συνεζήτησε καὶ καθώρισε τὰς διαφοροὺς ἐπιτροπὰς αἱ ὁποῖαι θὰ ἀναλάβωσι τὴν διοίκησιν τοῦ Ἰνστιτούτου, τὰ τῆς διευθύνσεως καὶ καθόλου ὀργανώσεως αὐτοῦ. Περαιτέρω καθωρίσθη ἡ σχέσις τοῦ Ἰνστιτούτου τούτου πρὸς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἑθνῶν καὶ δὴ τὸ Διεθνὲς Γραφεῖον Ἐργασίας ἐν Γενεΐῃ, ἡ μετὰ τῶν

ὁποίων ἐπικοινωνία ἐξησφαλίσθη ἀπολύτως.

Τέλος ἀπεφασίσθη ὅπως ἐκδίδεται περιοδικὸν ἀγγλιστί, γαλλιστί καὶ γερμανιστί ὡς ὄργανον τοῦ ἐν λόγῳ Ἰνστιτούτου. διὰ τοῦ ὁποίου οὐ μόνον θὰ παρέχονται αἱ ἀναγκαῖαι πληροφορίαι, ἀλλὰ καὶ θὰ δημοσιεύονται διάφορα ἄρθρα σοφῶν συνεργατῶν τῶν ὁποίων τὴν σημασίαν διὰ τὰ ἐν λόγῳ ζητήματα δύναται πᾶς τις νὰ κατανοήσῃ.

Περαιτέρω συνεζήτηθη τὸ ζήτημα τῆς ἀνταλλαγῆς καθηγητῶν (ἰδίᾳ τῆς Θεολογίας) μεταξὺ τῶν διαφόρων Σχολῶν τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν καὶ χωρῶν καὶ τῆς δημιουργίας ὑποτροφιῶν πρὸς ἀποστολὴν σπουδαστῶν χάριν εὐρύτερων σπουδῶν εἰς διάφορα Πανεπιστήμια. Ἡ ἐπιτροπὴ ἀπεφάσισεν ὅπως ἐνεργήσῃ τὴν ἐξέυρεσιν τῶν μέσων πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ὡς ἄνω σκοποῦ, τοῦ ὁποίου ἡ σημασία πρὸς ἀμοιβαίαν γνωριμίαν, συνεννόησιν καὶ συνεργασίαν εἶνε ἀφ' ἑαυτῆς καταφανής.

Ἡ συζήτησις περὶ τοῦ τρόπου ἐπιρροῆς ἐπὶ τῆς νεότητος ἀπησχόλησεν ἱκανῶς τὴν ἐπιτροπὴν, ἀνεβλήθη δ' ἡ ἐπὶ αὐτῆς ἀπόφασις διὰ τὴν προσεχῆ αὐτῆς συνέλευσιν. Ἐπίσης ἡ χρησιμοποίησις τοῦ τύπου (καθημερινοῦ καὶ περιοδικοῦ) συνεζήτηθη διὰ μακρῶν, κατ' ἀρχὴν δ' ἀπεφασίσθη, ὅπως ἡ σχετικὴ ὑποεπιτροπὴ συνέλθῃ κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος εἰς Κολωνίαν τῆς Γερμανίας, ὅπου πρόκειται νὰ λάβῃ χώραν ἡ μεγάλη ἔκθεσις τοῦ διεθνούς, γενικῶς, καὶ τοῦ διεθνούς Ἐκκλησιαστικοῦ τύπου. Διάφορα ἄλλα θέματα δευτερευούσης σημασίας συνεζήτηθήσαν καὶ ἡ συνέλευσις ἔληξε διὰ προσευχῆς.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς συνέλευσεως τὴν προτελευταίαν ἑσπέραν ἐγένετο δημοσία συνεδρίασις ἐν τῇ μεγάλῃ αἴθουσῃ τοῦ δημαρχείου, καθ' ἣν ἐνώπιον πυκνοῦ ἀκροατηρίου ὁμίλησεν ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἀσείου Παύλου τῆς Γερμανίας κ. Simons, ὁ καθηγητὴς κ. Monod τῶν Παρισίων, ὁ καθηγητὴς κ. Ἀλιβιζᾶτος ἐξ ὀνόματος τοῦ Μητροπολίτου Θεατείρων, ἀπελθόντος εἰς Λονδῖνον διὰ τὸ μνημόσυνον τοῦ Βασιλέως τῆς Ρουμανίας, ὁ πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου τῆς δημοσπονδίας τῶν Ἐκκλησιῶν Ἀμερικῆς Σεβ. Dadmon καὶ εἰς ἰνδὸς ἱερεῖς. Τὸ ἀκροατήριον κατεχειροκρότησε πάσας τὰς ὁμιλίας.

Ἡ δευτέρα αὕτη συνέλευσις τῆς ὀργανωτικῆς ἐπιτροπῆς κατέδειξεν ἀκόμη περισσότερον τὴν ἀληθῶς ἀνυπολόγιστον σημασίαν, τὴν ὁποίαν ἔχει διὰ πάντα τὸν χριστιανικὸν κόσμον καὶ τὰς διαφοροὺς χριστιανικὰς Ἐκκλησίας ἡ νέα κατεύθυνσις τῆς χριστιανικῆς ζωῆς, ἡ ὁποία προέρχεται ἐκ τῆς μεγάλης ταύτης ὀργανώσεως τοῦ Συνεδρίου «Ζωῆς καὶ Ἐργασίας» καὶ

ἦται κατὰ τὸν πρακτικὸν προσπαθεῖ νὰ συνενώσῃ πάσας τὰς ἠθικὰς δυνάμεις τοῦ Χριστιανισμοῦ πρὸς παρὰ τὴν αὐτῶν ἀπέναντι τῆς ἠνωμένης προσπάθειας τῶν ἀντιθέτων ἀντιθέτων δυνάμεων, αἵτινες ὁμοῦ μετὰ τῆς κοινωνικῆς τάξεως ἐπαπειλοῦσι καὶ τὴν καταστροφὴν πάσης ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς ζωῆς.

Ἡ προσεχὴς συνέλευσις τῆς οργανωτικῆς ἐπιτροπῆς ἀπεφασίσθη ὅπως γίνῃ εἰς ὀρθόδοξον χώραν, δὲν καθωρίσθη ὁμοῦ ἀκριβῶς ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος αὐτῆς.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

Ἄγωνία.

Μετὰ μεγάλης ἀγωνίας παρακολοθηθοῦσι οἱ φίλοι τῆς εἰρήνης, ἦτοι πάντες τοῦ κόσμου οἱ λαοί, τὸ δράμα τῆς ἐν Γενεύῃ περὶ ναυτικοῦ ἀφοπλισμοῦ τριμεροῦς τῶν μεγίστων ναυτικῶν δυνάμεων συνδιασκέψεως. Αἱ συνεννήσεις μετὰ τῶν ἐνδιαφερομένων ὑπῆρξαν ἐξαιρετικῶς δύσκολοι καὶ περιπεπλεγμένοι, ἐφ' ὅσον ἐκάστη τῶν συνεννοουμένων δυνάμεων ἔχει τοὺς ἰδίους αὐτῆς κινδύνους, τοὺς ὁποίους δὲν ἀγνοοῦσι βεβαίως οἱ πληρεξούσιοι καὶ ὑπεύθυνοί πολιτικοὶ αὐτῶν ἄνδρες. Ἄλλ' ἐὰν ὁ στρατάρχης Φὸς δὲν ἀφίεται τῆς ἀληθείας προβλέπων ἐντὸς δεκαπενταετίας νέον πόλεμον, ὅστις θὰ ἐσήμαινε κατερέπιωσιν πόλεων καὶ σφαγὴν πληθυσμῶν εἰς κλίμακα ἀπείρως μείζονα τῆς τοῦ τελευταίου παγκοσμίου πολέμου, καὶ ἐὰν τοιοῦτος πόλεμος θὰ ἐσήμαινε τὸ τέλος τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ ἤξιζε πᾶσα ἐκ μέρους πάντων θυσία διὰ νὰ ἀνακουφισθῇ ὁ ἀγωνίων κόσμος καὶ ἐπαναπαυθῇ εἰς τὴν βεβαιότητα μιᾶς ὅσον τὸ δυνατόν μακροχρονιωτέρας εἰρήνης. Θὰ ἦτο τρομερὸν νὰ διαψευσθῇ μία τοιαύτη ἐλπίς καὶ νὰ ἀποδειχθῇ ἀναπόσειστος ὁ πῆζων τὰ στήθη τῆς ἀνθρωπότητος ἐφιάλτης.

Ἡ ἀρχὴ τοῦ τέλους.

Αἱ ἐν τοῖς κόλποις τοῦ κομμουνιστικοῦ ἐν Ρωσίᾳ κόμματος τελευταῖαι διενέξεις καὶ ἡ ἐν τῇ ρωσικῇ κοινωνίᾳ παρατηρουμένη ἐπ' ἐσχάτων ἀντικομμουνιστικὴ ζύμωσις, ἀνεξαρτήτως τῆς ἐκβάσεως τοῦ ἀγῶνος ἀποτελοῦσιν ἐνδείξεις κακὰ προμηνουσᾶς ἐπικείμενα ὅπισθεν τοῦ ὀρίζοντος τοῦ σοβητικοῦ ἐν Ρωσίᾳ παραδείσου. Ὅσον δὴποτε κἂν μέχρι τοῦδε τὸ κομμουνιστικὸν τοῦτο πείραμα διέψευσε τὰς προσδοκίας τοῦ κόσμου κατορθώσαν νὰ ἐπικρατήσῃ μέχρι σήμερον, εἰ καὶ οὐχὶ ὑφ' οἷαν μορφήν καὶ ἐξερράγη καὶ ἐπειράθη νὰ ἐπιβληθῇ, πάντως τοιοῦτο καθεστὼς βίας, τρομοκρατίας, ἀνελευθερίας, ἀδικίας καὶ ἀνισότητος θάττον ἢ βρά-

διον θὰ καταρρεύσῃ ἀσφαλῶς ὑπὸ τὰς ἀρὰς τῶν ὑπ' αὐτοῦ καταδυναστευθέντων, δὲν θὰ εἶνε δέ τις πόρρω τῆς ἀληθείας γνωματεύων, ὅτι τὰ ἀπὸ τίνος ἀσάγητα ἐνδοκομμουνιστικὰ ἐν Ρωσίᾳ δυσάρεστα σημαίνουσι τὴν ἀρχὴν τοῦ τέλους.

Ἀφέλεια ἢ πείσμα.

Ἐγράφησαν ἐπανειλημμένως εἰς ἔφημερίδας τὰ αὐτὰ πράγματα περὶ τοῦ ἐν Λωζάννῃ συγκληθέντος «Παγκοσμίου Συνεδρίου Πίστεως καὶ Ἐὐταξίας» ὥστε, ἂν δὲν πρόκειται περὶ ἐκουσίας διαστρεβλώσεως τῶν γεγονότων, ὁμολογουμένως ὀφλισκάνεται μία ἀφέλεια τόσο ἀσυγχρόνιστος, ὥστε θὰ ἐνόμιζέ τις ὅτι τὰ δημοσιεύματα ταῦτα ἐγγαστριμυθικῶς ἀπηχοῦνται ἀπὸ τὰ βάθη τῆς κοιλίας πολὺ παρελθόντων αἰώνων. Διότι οὔτε ἔνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν βυσοδομεῖται ἐν τῷ ἐν λόγῳ συνεδρίῳ, οὔτε ἀποτελεῖ τοῦτο ταχυδακτυλουργημα ἀγγλικῆς προελεύσεως πρὸς ὑπόσκαψιν ἢ παγίδευσιν τῆς ὀρθοδοξίας. Τὸ συνέδριον εἶνε καθαρῶς ἀμερικανικῆς πρωτοβουλίας καὶ καταρτίσεως, παρεσκευάζετο ἀπὸ δεκαεπταετίας μετὰ ζήλου καὶ ἀγνότητος καὶ πίστεως εἰς τὰ χριστιανικὰ ἰδεώδη καὶ εἰς τὴν ἀποστολὴν τῆς Ἐκκλησίας, ὧν οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἰδέαν ἔχουσι οἱ σπαθίζοντες τὸν ἀέρα ὑπερορθόδοξοι τῶν ἐλληνικῶν ἔφημερίδων ἀρθρογράφοι. Ἐν αὐτῷ πρόκειται νὰ συζητηθῶσι τὰ σπουδαιότερα ἐκ τῶν χωριζόντων τὰς χριστιανικὰς Ἐκκλησίας ζητημάτων καὶ νὰ ἀναζητηθῇ ἀπλῶς τὸ δυνατόν τῆς ἐνώσεως. Διὰ τῆς εὐκαιρίας τοῦ συνεδρίου παρέχεται εἰς τὰ ὀρθόδοξα μέλη τοῦ σπουδαία ἀφορμὴ νὰ καταστήσωσι γνωστὰς τὰς βάσεις καὶ τὰ θεμέλια τῆς ὀρθόδοξου πίστεως εἰς τοὺς μὴ γνώσκοντας τὴν οὐσίαν τῆς ὀρθοδοξίας, καὶ δέον νὰ θεωρηθῇ κέρδος σπουδαίου τοῦ ὅτι θὰ ἀκουσθῇ ἐν τῷ συνεδρίῳ ὑπὸ σύμπαντος τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου πόσον ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία διεκράτησε καὶ διακρατεῖ τὴν πίστιν τῆς μιᾶς, ἀγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἀπὸ τῆς ἀληθείας τῆς ὁποίας οὐδὲ ποσῶς ἐννοεῖ νὰ παρεκκλίνῃ, ταύτην καὶ μόνον δεχομένη ὡς βάσιν τῆς ποθητῆς ἐνώσεως τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ κόσμου.

Φρίκη!

Ἡ Ἐταιρεία τῶν Ἑλλήνων θεατρικῶν συγγραφέων δι' ἐγγράφου τῆς πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν ὑπουργῶν διαμαρτυρομένη κατὰ τῆς ἐν τισιν ἀθηναϊκοῖς θεάτροις παρατηρουμένης ἀσχημοσύνης, ἀναφέρει λεπτομερείας, αἱ ὁποῖαι μόνον λατινιστὶ δύνανται νὰ ἀναγραφῶσιν ἐπὶ χάρτου ἑλληνικοῦ. Δὲν εἶνε ἀπλῶς ἀκαλαίσθητα καὶ ἀνήθηκα καὶ «ἀκατάλληλα» τὰ ἔρ-

ἥτις κατὰ τρόπον πρακτικὸν προσπαθεῖ νὰ συνενώσῃ πάσας τὰς ἠθικὰς δυνάμεις τοῦ Χριστιανισμοῦ πρὸς παρὰ τὰς αὐτῶν ἀπέναντι τῆς ἠνωμένης προσπάθειας τῶν ἀντιθέτων ἀντιθέων δυνάμεων, αἵτινες ὁμοῦ μετὰ τῆς κοινωνικῆς τάξεως ἐπαπειλοῦσι καὶ τὴν κατ'οὐδὲν πάσης ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς ζωῆς.

Ἡ προσεχὴς συνέλευσις τῆς ὀργανωτικῆς ἐπιτροπῆς ἀπεφασίσθη ὅπως γίνῃ εἰς ὀρθόδοξον χώραν, δὲν καθωρίσθη ὅμως ἀκριβῶς ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος αὐτῆς.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

Ἄγωνία.

Μετὰ μεγάλης ἀγωνίας παρακολουθοῦσιν οἱ φίλοι τῆς εἰρήνης, ἥτοι πάντες τοῦ κόσμου οἱ λαοί, τὸ δράμα τῆς ἐν Γενεύῃ περὶ ναυτικοῦ ἀφοπλισμοῦ τριμεροῦς τῶν μεγίστων ναυτικῶν δυνάμεων συνδιασκέψεως. Αἱ συνεννοήσεις μεταξὺ τῶν ἐνδιαφερομένων ὑπῆρξαν ἐξαιρετικῶς δύσκολοι καὶ περιπελεγμένοι, ἐφ' ὅσον ἐκάστη τῶν συνεννοουμένων δυνάμεων ἔχει τοὺς ἰδίους αὐτῆς κινδύνους, τοὺς ὁποίους δὲν ἀγνοοῦσι βεβαίως οἱ πληρεξούσιοι καὶ ὑπεύθυνοι πολιτικοὶ αὐτῶν ἄνδρες. Ἄλλ' ἐὰν ὁ στρατάρχης Φὸς δὲν ἀφίεται τῆς ἀληθείας προβλέπων ἐντὸς δεκαπενταετίας νέον πόλεμον, ὅστις θὰ ἐσήμαινε κατερείπωσιν πόλεων καὶ σφαγῆν πληθυσμῶν εἰς κλίμακα ἀπείρωσ μείζονα τῆς τοῦ τελευταίου παγκοσμίου πολέμου, καὶ ἐὰν τοιοῦτος πόλεμος θὰ ἐσήμαινε τὸ τέλος τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ ἤξιζε πᾶσα ἐκ μέρους πάντων θυσία διὰ νὰ ἀνακουφισθῇ ὁ ἀγωνιῶν κόσμος καὶ ἐπαναπαυθῇ εἰς τὴν βεβαιότητα μιᾶς ὅσον τὸ δυνατὸν μακροχρονιωτέρας εἰρήνης. Θὰ ἦτο τρομερὸν νὰ διαψευσθῇ μία τοιαύτη ἐλπίς καὶ νὰ ἀποδειχθῇ ἀναπόσειστος ὁ πιέζων τὰ στήθη τῆς ἀνθρωπότητος ἐφιάλης.

Ἡ ἀρχὴ τοῦ τέλους.

Αἱ ἐν τοῖς κόλποις τοῦ κομμουνιστικοῦ ἐν Ρωσίᾳ κόμματος τελευταῖαι διενέξεις καὶ ἡ ἐν τῇ ρωσικῇ κοινωνίᾳ παρατηρουμένη ἐπ' ἐσχάτων ἀντικομμουνιστικὴ ζύμωσις, ἀνεξαρτήτως τῆς ἐκβάσεως τοῦ ἀγῶνος ἀποτελεῦσαι ἐνδείξεις κακὰ προμηνυούσας ἐπικέιμενα ὀπισθεν τοῦ ὀρίζοντος τοῦ σοβητικοῦ ἐν Ρωσίᾳ παραδείσου. Ὅσον δὴποτε καὶ μέχρι τοῦδε τὸ κομμουνιστικὸν τοῦτο πείραμα διέψευσε τὰς προσδοκίας τοῦ κόσμου κατορθώσαν νὰ ἐπικρατήσῃ μέχρι σήμερον, εἰ καὶ οὐχὶ ὑφ' οἷαν μορφήν καὶ ἐξερράγη καὶ ἐπειράθη νὰ ἐπιβληθῇ, πάντως τοιοῦτο καθεστὼς βίας, τρομοκρατίας, ἀνελευθερίας, ἀδικίας καὶ ἀνισότητος θάπτον ἢ βρά-

διον θὰ καταρρεύσῃ ἀσφαλῶς ὑπὸ τὰς ἀρὰς τῶν ὑπ' αὐτοῦ καταδυναστευθέντων, δὲν θὰ εἶνε δέ τις πόρρω τῆς ἀληθείας γνωματεύων, ὅτι τὰ ἀπὸ τίνος ἀόριστα ἐνδοκομμουνιστικὰ ἐν Ρωσίᾳ δυσάρεστα σημαίνουσι τὴν ἀρχὴν τοῦ τέλους.

Ἀφέλεια ἢ πεῖσμα.

Ἐγράφησαν ἐπανελημμένως εἰς ἐφημερίδας τὰ αὐτὰ πράγματα περὶ τοῦ ἐν Λωζάννῃ συγκληθέντος «Παγκοσμίου Συνεδρίου Πίστεως καὶ Ἐνταξίας» ὥστε, ἂν δὲν πρόκειται περὶ ἐκουσίας διαστρεβλώσεως τῶν γεγονότων, ὁμολογουμένως ὀφλιακάνεται μία ἀφέλεια τόσον ἀσυγχρόνιστος, ὥστε θὰ ἐνόμιζέ τις ὅτι τὰ δημοσιεύματα ταῦτα ἐγγαστριμυθικῶς ἀπηχοῦνται ἀπὸ τὰ βαθῆ τῆς κοιλίας πολὺ παρελθόντων αἰῶνων. Διότι οὔτε ἕνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν βυσσοδομεῖται ἐν τῷ ἐν λόγῳ συνεδρίῳ, οὔτε ἀποτελεῖ τοῦτο ταχυδακτυλουργημα ἀγγλικῆς προελεύσεως πρὸς ὑπόσκαψιν ἢ παγίδευσιν τῆς ὀρθοδοξίας. Τὸ συνέδριον εἶνε καθαρῶς ἀμερικανικῆς πρωτοβουλίας καὶ καταρτίσεως, παρεσκευάζετο ἀπὸ δεκαεπταετίας μετὰ ζήλου καὶ ἀγνότητος καὶ πίστεως εἰς τὰ χριστιανικὰ ιδεώδη καὶ εἰς τὴν ἀποστολὴν τῆς Ἐκκλησίας, ὧν οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἰδέαν ἔχουσι οἱ σπαθίζοντες τὸν ἀέρα ὑπερορθόδοξοι τῶν ἐλληνικῶν ἐφημερίδων ἀρθρογράφοι. Ἐν αὐτῷ πρόκειται νὰ συζητηθῶσι τὰ σπουδαιότερα ἐκ τῶν χωριζόντων τὰς χριστιανικὰς Ἐκκλησίας ζητημάτων καὶ νὰ ἀναζητηθῇ ἀπλῶς τὸ δυνατὸν τῆς ἐνώσεως. Διὰ τῆς εὐκαιρίας τοῦ συνεδρίου παρέχεται εἰς τὰ ὀρθόδοξα μέλη του σπουδαία ἀφορμὴ νὰ καταστήσωσι γνωστὰς τὰς βάσεις καὶ τὰ θεμέλια τῆς ὀρθοδόξου πίστεως εἰς τοὺς μὴ γνωσκόντας τὴν οὐσίαν τῆς ὀρθοδοξίας, καὶ δέον νὰ θεωρηθῇ κέρδος σπουδαῖον τὸ ὅτι θὰ ἀκουσθῇ ἐν τῷ συνεδρίῳ ὑπὸ σύμπαντος τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου πόσον ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία διεκράτησε καὶ διακρατεῖ τὴν πίστιν τῆς μιᾶς, ἀγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἀπὸ τῆς ἀληθείας τῆς ὁποίας οὐδὲ ποσῶς ἐννοεῖ νὰ παρεκκλίνῃ, ταύτην καὶ μόνον δεχομένη ὡς βάσιν τῆς ποθητῆς ἐνώσεως τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ κόσμου.

Φρίκη!

Ἡ Ἐταιρεία τῶν Ἑλλήνων θεατρικῶν συγγραφέων δι' ἐγγράφου τῆς πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν ὑπουργῶν διαμαρτυρομένη κατὰ τῆς ἐν τισιν ἀθηναϊκοῖς θεάτροις παρατηρουμένης ἀσχημοσύνης, ἀναφέρει λεπτομερείας, αἱ ὁποῖαι μόνον λατινιστὶ δύνανται νὰ ἀναγραφῶσιν ἐπὶ χάρτου ἐλληνικοῦ. Δὲν εἶνε ἀπλῶς ἀκαλαίσθητα καὶ ἀνήθικα καὶ ἀκατάλληλα τὰ ἐρ-